

MASTEROPPGAVE

Et utvalg avdelingslederens refleksjoner omkring livsmestring innen kroppsøvingfaget i grunnskolen

A selection of Department Heads' reflections on life skills within PE in Primary School

Fredrik Moldestad

Fysisk aktivitet og kosthold i et skolemiljø

FLKI/ idrett, kosthold og naturfag

Veileder: Åse Nylenna Akslen

Innleveringsdato: 16.05.2022

Forord

Masteroppgaven er et resultat av min interesse for kroppsøving som fag på grunnskolen og hvordan ledelsen kan være med på å påvirke faget. Jeg har selv jobbet som kroppsøvingslærer på grunnskolen og opplevd hvordan ledelsen setter rammer for planlegging og gjennomføring av undervisning i kroppsøving. På denne måten ble det naturlig for meg å undersøke denne tematikken nærmere.

Jeg vil først og fremst takke min veileder Åse Nylenna Akslen for gode råd og faglige innspill underveis i prosjektet. Jeg setter veldig pris på hennes positivitet og veiledning. Det er jeg takknemlig for!

Jeg vil også rette en stor takk til medstudent og kamerat Eirik Sannæs som har støttet meg gjennom skoleåret og bidratt til faglige diskusjoner tilknyttet tematikk i oppgaven. Dette har vært verdifullt for meg og gjort at jeg har kunne sett ting fra andre perspektiv.

Bergen, mai 2022

Fredrik Moldestad

Sammendrag

Selv om skolen i lang tid har arbeidet med å legge til rette for at elevene skal mestre det livet som kommer etter skolegangen, er det først i den nye læreplanen, LK20, at det tverrfaglige temaet *folkehelse og livsmestring* blir konkretisert. I kroppsøving handler dette tverrfaglige temaet om å fremme god fysisk og psykisk helse, og gi elevene verktøy til å ta ansvarlige livsvalg. Faget skal også fremme et positivt selvbylde som skal gi elevene en trygg identitet. Elevene skal få kunnskaper om ulike perspektiver på bevegelsesaktiviteter og helse (Utdanningsdirektoratet, 2020, s. 2). Jeg vil finne teoretisk støtte i teori og tidligere forskning om skoleledelse og læreplanteori. Materialet består av intervjuer av avdelingsledere på fire ulike grunnskoler.

Funnene i min studie viser at informantene har ulike oppfatninger av hva begrepet livsmestring tilknyttet kroppsøvingfaget kan inneholde. Samtidig er det noen fellesnevnerne som går igjen, særlig lek, gruppeoppgaver, regler og sosialt samspill med andre. Skolene har ulik praksis for hvordan nye elementer i læreplaner har blitt arbeidet med, og senere implementert i skolehverdagen. Alle skolene har arbeidet med det tverrfaglige temaet livsmestring, men i varierende grad. Noen informanter peker på at de har liten tid til kroppsøving sammenlignet med andre fag. Samtidig kommer det frem at andre skolefag ofte anses som viktigere, samt at målbarheten (særlig nasjonale prøver) kan spille en rolle for fagets plass i skolen. Felles for informantene er at de ønsker å legge til rette for gode rammer for undervisning, men at rammefaktorer som areal og utstyr spiller en stor rolle for den praktiske gjennomføringen og at dette kan påvirke mulighetene i faget, deriblant arbeid med livsmestring. Observerende praksis og profesjonelle læringsfellesskap ble sentrale emner i intervjuene med avdelingslederne. Skolene har avdelingsledere eller rektor som går rundt og observerer undervisning på alle trinn som et tiltak for å skape gode rammer for undervisning i alle fag. Å legge til rette for profesjonelle læringsfellesskap blir trukket frem som et viktig arbeid fra ledelsens side. Informanter presiserer at de skal legge til rette for et lærende fellesskap hvor ansatte reflekterer og utvikler egen praksis sammen. Under intervjuene måtte avdelingslederne selv reflektere over egen praksis knyttet til oppfølging av kroppsøvingslærerne. To av informantene sa underveis i intervjuet at de burde fulgt faget bedre opp enn de gjorde. En annen informant fortalte at lærerne i faget oftest tok kontakt når det oppstod problemer. Oppsummert har skolene svært ulik praksis når det kommer til arbeid med kroppsøvingfaglige elementer.

Abstract

Although the Primary School for a long time has worked prepare pupils life after schooling, it's only in the new curriculum, LK20, that public health and life skills are concretized. In PE this interdisciplinary theme concerns promoting good physical and mental health and giving students tools to make them responsible for life choices. This subject shall also promote a positive self-image that gives students a secure identity. Students will gain knowledge about different perspectives on movement activities and health (Utdanningsdirektoratet, 2020, p. 2). I will use relevant theories and previous research on School Management, and curriculum theory to answer the issue. The material consists of interviews with Department Heads at four different Primary Schools.

The results in my study show that Informants have different perceptions of what the concept of life skills associated with PE can contain. At the same time, there are some common answers, especially group assignments, rules, and social interactions with others. Schools have different practices for how new elements in curricula have been worked with and later implemented. All schools have worked with the interdisciplinary theme life skills, but in varying degrees. Some Informants point to the subject's little time compared to other subjects. At the same time, it emerges that other subjects are considered more important, and their measurability (national tests) can play a role for PE in Primary School. Common for the Informants is that they want to make a good environment for teaching, but that factors such as area and equipment play a major role in the practical implementation and that this can affect the possibilities in the subject, including work with life skills. Observing practice and professional learning environments became central in meetings with the Informants. These schools have Department Heads or Principals who walk around and observe teaching at all levels. Benefits of observing practice is to create good environments for teaching in all subjects. Facilitating a professional learning environment is highlighted as an important task on the part of management in school. Informants emphasize that they should facilitate a learning community where teachers reflect and develop their own practice together. During the interviews, the Department Heads themselves had to reflect on their own practice related to their follow up of the PE teachers. Two of the Informants said they should have been better to follow up the subject. Another Informant said the teachers in PE often contact them when problems arose. In summary, the schools have different practices when it comes to work with PE elements.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	1
1.2 Tekstens oppbygging	2
1.3 Avgrensninger og begrepsavklaringer.....	3
1.3.1 Livsmestring	3
1.3.2 Avdelingsleder som mellomleder i dagens skole.....	3
2. Teori og tidligere forskning	4
2.1 Livsmestring.....	4
2.2 Læreplanteori	5
2.3 Kroppsøving og læring.....	6
2.4 Mellomledernes rolle i skolen	7
2.5 Profesjonalitet i skolen.....	8
2.5.1 Profesjonelle læringsfelleskap.....	8
2.5.2 Teoretisering og profesjonalitet.....	9
2.5.3 Veiledning og profesjonalitet	9
2.6 Rammefaktorer.....	10
3. Metode	11
3.1 Metode og design	11
3.2 Vitenskapsteoretisk perspektiv.....	12
3.2.1 Fenomenologi.....	12
3.2.2 Hermeneutikk	13
3.3 Utvalg og rekruttering av informanter.....	13
3.4 Forberedelse til intervju	14
3.5 Gjennomføring av intervjuer og transkribering.....	15
3.6 Analyse.....	16
3.7 Validitet, reliabilitet og refleksivitet	16
3.8 Etske hensyn	17
4. Hovedfunn	19
4.1 Forståelse av livsmestring	19
4.2 Rammevilkår	19
4.3 Hvordan følger avdelingslederne opp arbeidet med livsmestring?	20
4.4 Skolens kroppsøvingkultur	20
5. Verdien av arbeidet sett i større sammenheng	22
5.1 Avdelingslederens muligheter.....	22
5.2 Et definert arbeid?.....	23
5.3 Hvordan påvirker ressurser?.....	24
5.4 For lite fokus på kroppsøving som fag?	24
6. Litteratur	26

Artikkel

Vedlegg 1: Godkjenning fra Norsk Senter for forskningsdata

Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Vedlegg 3: Intervjuguide

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Gjennom praksisutplassering, egen skolegang og lærerjobb har jeg fått erfare store forskjeller i hva kroppsøvningsundervisning kan inneholde, alt fra et svært “idrettsorientert” læringsmiljø til “lek og samspillorientert” læring i nyere læreplaner. Mitt inntrykk er at skolens ressurser og kultur spiller en stor rolle for hvordan undervisning i kroppsøving gjennomføres på ulike skoler. Høsten 2020 og våren 2021 studerte jeg ledelsesfag ved Universitetet i Nord og fikk kjennskap til teori om ledelse, arbeid i team og ledelseskultur i organisasjoner. Jeg lærte at ledere i organisasjoner har stor påvirkningskraft for hvordan man arbeider mot felles mål. I en tidlig fase av masterprosjektet fant jeg ut at det er avdelingsledere i skolen som står kroppsøvningslærerne nærmest og dermed ble avdelingsledere valgt som informanter.

Det går igjen at mellomledere må betraktes som nøkkelpersoner i arbeidet med å forbedre skolens undervisning og læring. Flere forskere påpeker at mellomledere er i en unik posisjon til å implementere og kvalitetssikre innhold i skolen fordi de har direkte tilgang til klasserommet, tett kontakt med lærerne og sin oppmerksomhet rettet mot skolens kjerneoppgaver (Lillejord & Børte, 2018, s. 26).

Folkehelse og livsmestring er ett av de nye tverrfaglige temaene i den nye læreplanen, LK20. I overordnet del av læreplanen skriver Kunnskapsdepartementet at folkehelse og livsmestring som tverrfaglig tema i skolen skal gi elevene kompetanse som fremmer god fysisk og psykisk helse, og som gir elevene muligheter til å ta ansvarlige livsvalg. Videre påpeker Kunnskapsdepartementet at det i barne- og ungdomsårene er særlig viktig med utvikling av et positivt selvbilde og en trygg identitet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 13). Innunder livsmestringsarbeid i skolen presiserer Utdanningsdirektoratet at livsmestring dreier seg om å kunne forstå og påvirke faktorer som har betydning for mestring av eget liv. Dette temaet skal bidra til at elevene lærer å håndtere medgang og motgang, og personlige og praktiske utfordringer på en best mulig måte (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 13).

Kroppsøving som fag på grunnskolen har særegne muligheter for tilrettelegging av praktiske aktiviteter som kan bidra med livsmestring for elevene. I læreplanen i kroppsøving står det under fagets relevans og sentrale verdier, at faget skal bidra til at elevene lærer, sanser, opplever og skaper med kroppen. Videre pekes det på at kroppsøving som fag skal gi elevene

mulighet til å praktisere og reflektere over samspill, medvirkning, likestilling og likeverd. I kroppsøving skal elevene håndtere utfordringer og løse oppgaver i et mangfoldig læringsfelleskap. Lek, friluftsliv, dans, svømming, idrettsaktiviteter og andre bevegelsesaktiviteter blir trukket frem som sentrale faktorer for å drive dannelse i skolen (Utdanningsdirektoratet, 2020, s. 2).

Med livsmestring som nytt tverrfaglig tema i skolen og kroppsøving som praktisk fag til å arbeide med dette på grunnskolen ble det interessant å undersøke denne tematikken nærmere. Det er avdelingslederene i skolen som står lærerne tettest og jeg valgte derfor å intervju avdelingslederene på grunnskoler. På denne bakgrunn har jeg formulert følgende problemstilling: Hvordan reflekterer et utvalg avdelingsledere omkring livsmestring innen kroppsøving i grunnskolen?

1.2 Tekstens oppbygging

I dette kapittelet har jeg gjort rede for bakgrunnen for valg av problemstilling. Nå vil jeg gjøre rede for tekstens oppbygging. Til slutt i kapittelet avklarer jeg viktige begreper. Teksten består av en kappe og en artikkel.

I neste kapittel presenterer jeg relevant teori og tidligere forskning. Her vil jeg blant annet se på læreplanteori og hvordan avdelingsledernes forståelse av læreplanen står sentralt for deres praksis. Jeg vil også komme inn på læring i kroppsøving, rammefaktorer, kultur og arbeid med profesjonelle læringsfelleskap i skolen.

I kapittel 3 gjør jeg rede for metodiske valg som er blitt gjort i prosjektet. Dette er en kvalitativ studie, med et fenomenologisk design. Jeg legger her frem mitt vitenskapelige ståsted, utvalg og rekruttering av informanter, forberedelses- og gjennomføringsarbeid, analyse, samt etiske overveielser.

I kapittel 4 presenterer jeg kort om mine hovedfunn av studien. Her vil jeg oppsummere mine funn konkret med underoverskrifter for hvert tema.

I kapittel 5 ser jeg på arbeidet i større sammenheng. I denne delen diskuterer jeg blant annet hvordan avdelingsledere kan være med på å påvirke arbeid med livsmestring i kroppsøvingsundervisning. Jeg ser også hvordan skolen som helhet kan legge til rette for bedre rammer rundt kroppsøving.

I siste del presenterer jeg artikkelen. Artikkelen følger den generelle oppbygningen for artikkel med sammendrag, introduksjon, metode, resultater, diskusjon, konklusjon og styrker og svakheter med studien.

1.3 Avgrensninger og begrepsavklaringer

1.3.1 Livsmestring

I denne studien er begrepet livsmestring sentralt. Dette er et begrep som kan tolkes og oppfattes på ulike måter. Kunnskapsdepartementet definerer livsmestring som å kunne forstå og påvirke faktorer som har betydning for mestring av eget liv (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 13). Livsmestring omfatter de prosesser som positivt bidrar til utvikling og som gir ressurser til å tåle motstand i livet (Drugli & Lekhal, 2018, s. 11). Flere definisjoner innebærer ulike faktorer for å mestre eget liv og det er slik jeg vil bruke begrepet i teksten.

1.3.2 Avdelingsleder som mellomleder i dagens skole

Året 1996 startet en prosess hvor de fleste fylkeskommuner avviklet et tradisjonelt hovedlærersystem. Årsaken var for å rydde plass til et sjikt av formelle avdelingsledere som kunne ha personalansvar for lærerne og ansvar for pedagogisk oppfølging innenfor deres avdeling (Paulsen, 2019, s. 103). Dette ble først gjennomført på videregående skoler før det med tiden ble gjeldene også på grunnskolenivå, slik det er den dag i dag. I dag er «mellomlederrollen» i norsk skole mye diskutert, og dette vil jeg diskutere senere i teksten. Mellomleder og avdelingsleder vil brukes synonymt.

2. Teori og tidligere forskning

I denne delen redegjør jeg først om hvordan *livsmestring* beskrives i ny læreplan, samt hvordan denne kommer til uttrykk i kroppsøvingsfaget. Videre gjør jeg rede for læreplanteori og hvorfor det er relevant i studien. Deretter kommer jeg inn på kroppsøving og læring, før jeg ser på mellomledernes rolle i dagens skole. Til slutt gjør jeg rede for profesjonelle læringsfellesskap og sentrale rammefaktorer knyttet til kroppsøving.

2.1 Livsmestring

Livsmestring er et stort tema som fremstår både enkelt og komplisert på samme tid. Enkelt fordi vi spontant og intuitivt har en forestilling om at det handler om å mestre livet. Det komplekse ligger i at det ved nærmere ettertanke likevel ikke er helt klart hva som ligger i begrepet. Det er ikke enkelt å definere klart og avgrense ettersom det kan inneholde så mye (Sælebakke, 2018, s. 23).

I den overordnede delen av læreplanen er ett av de nye tverrfaglige temaene *folkehelse og livsmestring*. Disse begrepene skal inngå som en del av fremtidens skole og kroppsøvingsfag. Folkehelse og livsmestring skal gi elevene kompetanse som fremmer god fysisk og psykisk helse, og som gir muligheten til å ta ansvarlige livsvalg. Videre utdyper Kunnskapsdepartementet at aktuelle områder innenfor disse temaene også er levevaner, seksualitet, kjønn, rusmidler, mediebruk, og forbruk og personlig økonomi. Medmenneskelige relasjoner, å kunne sette grenser og respektere andres, og å kunne håndtere tanker er andre viktige elementer som også handler om folkehelse og livsmestring i skolen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 13).

I forkant av innføring av den nye læreplanen publiserte Utdanningsdirektoratet (2019) en ressurs tilknyttet kroppsøvingsfaget. Denne handler utelukkende om nye elementer i kroppsøvingsfaget med ny læreplan. Hovedelementet i publikasjonen er at faget skal gå mot å være et mindre idrettsrettet fag, over til å bli et fag hvor bevegelsesaktiviteter, lek og øving skal vektlegges i større grad. Elevene skal utforske egen identitet og selvbylde, og forstå sammenhengene mellom bevegelse, kropp, trening og helse (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 1).

2.2 Læreplanteori

Læreplaner omfatter fem ulike nivåer den kan sees ut fra (Goodlad, 1979, referert i Garmannslund et al., 2011, s. 9-10). Disse fem nivåene beskriver prosessen fra politiske ideer i læreplanen fra første nivå, og helt til hvordan dette viser seg gjeldene i læring og opplevelser hos elevene. Prosessen fra første til siste nivå er lang, og tolkningene av planen får stor betydning for om målene med læreplanen når elevene. Første nivå, *den ideologiske læreplanen*, omhandler de politiske føringene for læreplanen, altså hovedideene bak. Innspill er hentet fra utdanningsforskning, fagpolitiske og andre politiske begrunnelser. Andre nivå er *den formelle læreplanen* og omfatter den vedtatte planen, altså læreplanen i skriftlig form. Innunder her faller alle fag og studieplaner, samt verdier, prinsipper og holdninger som skal være førende for hva fokuset i skolen skal være (Goodlad, 1979, referert i Garmannslund et al., 2011, s. 9-10). Tredje og fjerde nivå er særlig relevant for dette prosjektet.

Nivå tre, *den oppfattede læreplanen*, dreier seg om hvordan den formelle læreplanen blir tolket og forstått av brukerne. Herunder vil oppfatninger, forståelse og holdninger til den utarbeidede planen, spille en stor rolle for hvilken praksis som føres i undervisning. Avdelingsledernes og lærernes forståelse av planen er utgangspunktet for planlegging, gjennomføring og etterarbeid i all undervisning. Tolkninger brukere har av læreplanen samsvarer ikke nødvendigvis alltid med intensjonene og ideene bak den. Individuelle fortolkninger gjennomføres ut fra den enkeltes erfaringer, antagelser og betraktninger rundt muligheter for planlegging og gjennomføring av undervisning (Goodlad, 1979, referert i Garmannslund et al., 2011, s. 9). Tradisjoner, ulike erfaringer og kunnskaper, samt samfunnsmessige forhold er også elementer som vil påvirke hvordan forståelsen av sentrale begreper i læreplanen forstås av den enkelte (Berg mfl., 2021, s. 95-96). På bakgrunn av at det vil være avgjørende å undersøke avdelingsledernes tolkninger av elementer i læreplanen, eksempelvis livsmestring og læring i faget, vil den oppfattede læreplanen være interessant i studien.

Den gjennomførte læreplanen er nivå fire i Goodlads læreplanteori om handler konkret om det som praktiseres i undervisning. Hvordan undervisningen blir påvirket av rammefaktorer og hvordan den enkeltes syn på undervisning og gjennomføring er, speiler i stor grad hvordan undervisningen blir (Goodlad, 1979, referert i Garmannslund et al., 2011, s. 9). Forhold som lærerforutsetninger, utstyr, bygninger, natur og lokale forhold vil havne inn under den gjennomførte læreplanen. Hva kroppsøvingslærere faktisk gir i opplæringen vil være hva den gjennomførte læreplanen omhandler (Berg mfl., 2021, s. 96). Det er viktig at skoler har en

kritisk holdning til læreplanarbeidet. Ved å ha en kritisk reflekterende holdning til læreplanarbeidet vil lærere kunne oppleve at det finnes andre måter å drive for eksempel ballspillundervisning på (Berg mfl., 2021, s. 102). I lys av avdelingsledernes oppfatninger om livsmestring i kroppsøving vil det være interessant å se hvordan den gjennomførte læreplanen samsvarer med den formelle og oppfattede læreplanen. Siste nivå omfatter hvordan studenter og elever oppfatter læreplanen gjennom opplæringen. Nivået er særlig viktig fordi det kan oppstå ulikheter mellom en lærers intensjon med undervisning (den oppfattede læreplanen) og det eleven faktisk lærer gjennom undervisning (den erfarte læreplanen) (Goodlad, 1979, referert i Garmannslund et al., 2011, s. 10).

2.3 Kroppsøving og læring

En del forskning som er knyttet til fagets innhold viser at kroppsøving i stor grad retter fokuset mot aktiviteter fremfor læring i faget (Kirk; 2010; Larsson & Nyberg, 2017, referert i Berg mfl., 2021, s. 54). I en nasjonal kartleggingsstudie av kroppsøvingsfaget på grunnskolen kommer det frem at hele 48 prosent av elevene oppgir at de lærer å ha det gøy i aktivitet, samtidig som de gir uttrykk for at læring i hovedsak omhandler fair-play, ulike idretter og om trening og en sunn livsstil. Det blir også gjort rede for en sammenheng mellom elevenes manglende læringsoppfatning og hvilket fokus kroppsøvingsundervisningen har (Moen mfl., 2018, referert i Berg mfl., 2021, s. 54).

Tematikk rundt læring i kroppsøving om hvordan fremtidens skole bør arbeide for et bedre læringsfag bringes frem som viktig arbeid. Her legges det vekt på at man må utvikle kroppsøvingslærernes forståelser og praksis i tråd med læreplanverkets intensjoner. Elementer som bevegelseslæring og kroppslig læring med utgangspunkt i elevenes subjektive erfaringer må stå sentralt (Aaring & Sandell, 2019; Sæle, 2017, referert i Berg mfl., 2021, s. 57).

For at alle elever skal kunne delta, lære og oppleve fellesskap må skolen arbeide med å øke deltakelsen, fellesskapet, demokratiseringen og læringsutbytte til elevene. Skolen som helhet må skape et læringsrom der elevene kan være aktive deltakere og bidragsyttere i et fellesskap med jevnaldrende (Haug, 2004, referert i Berg mfl., 2021, s. 69). Videre presiseres at skolen må skape en skole og et kroppsøvingsfag der det ikke bare handler om å være til stede, men at det i større grad legges til rette for økt læringsutbytte (Berg mfl., 2021, s. 69).

I læreplanen under kjerneelementer i kroppsøvningsfaget står bevegelse og kroppslig læring som eget punkt. Elevene skal bli kjent med å være i bevegelse alene og sammen med andre. Elevene skal utforske egen identitet og eget selvbylde, og reflektere og tenke kritisk mellom bevegelse, kropp, trening og helse. Det presiseres at kroppslig læring handler om allsidig motorisk læring, utvikling av kroppsbevissthet og stimulering til bevegelsesglede (Utdanningsdirektoratet, 2020, s. 2).

2.4 Mellomledernes rolle i skolen

For å kunne veilede kolleger i undervisning, danning og klassemiljøarbeid i skolen må mellomlederne i grunnskolen ha ferdigheter om metakognisjon og metarefleksjon (Paulsen, 2019, s. 120). Dersom disse ferdighetene ikke er styrende i mellomledernes praksis blir egen erfaring den primære kilden for å veilede andre, noe som er utilstrekkelig for utvikling og endring i skolen (Paulsen, 2019, s. 122). En av de sentrale oppgavene en mellomleder har omfatter personalansvar for kolleger. Dette betyr at mellomlederen er «førstelinjens» for all kommunikasjon knyttet til koordinering og relasjoner til medarbeiderne. Samtidig har mellomlederen daglig personalansvar for kolleger innenfor samme avdeling eller organisasjonsområde (Paulsen, 2019, s. 109). Likevel kan en mellomleders arbeidsoppgaver variere i stor grad fra skole til skole. Mellomledernes rolle har historisk sett vært knyttet til ro og orden i skolen, elevdisiplin, foreldrekontakt, enkle administrative oppgaver, planarbeid og rekvisita. I og med at mellomledere ofte får arbeidsoppgavene delegert ad hoc (midlertidige oppgaver) kan dette gjøre jobben uklar og overbelastet (Lillejord & Børte, 2018, referert i Paulsen, 2018, s. 111).

Det er særlig tre problemområder som illustrerer at mellomlederen er en uutnyttet ressurs i skolen. For det første har mellomlederne for mange administrative oppgaver knyttet til personaloppfølging og elevsaker. For det andre er det en tendens til at forholdet til rektor påvirker mellomlederens autoritet og mulighet for utvikling. For det tredje bygger mellomlederne i stor grad sin praksis på egne erfaringer alene. Dette betyr at mellomlederens arbeid som pedagogisk leder, gjennom veiledning og rådgivning av lærerne, i mange tilfeller baseres på egne erfaringer som lærer. Egen erfaring trekkes frem som et svært tynt grunnlag for å lede andres profesjonsutvikling, og følgelig viser forskningen at mellomledernes praksis i liten grad baseres på profesjonelle standarder fra forskning (Paulsen, 2018, s. 112-113).

2.5 Profesjonalitet i skolen

2.5.1 Profesjonelle læringsfellesskap

Profesjonelle læringsfellesskap er et relativt etablert begrep som har røtter tilbake til tidlig 1900-tallet.

«Det synes å være bred internasjonal enighet om at begrepet profesjonelle læringsfellesskap omfatter en gruppe mennesker som innenfor en kollektiv virksomhet deler og kritisk gransker sin egen praksis gjennom en vedvarende refleksiv, samarbeidende, inkluderende og læringsfremmende, og utviklingsorientert prosess» (Stroll et al., 2006, referert i Aas & Vennebo, 2021, s. 14).

Det advares å se på læringsfellesskap som tilstrekkelig for å skape endring og utvikling i skolen. For å kunne skape systemforandring, må det profesjonelle læringsfellesskapet i en skole inngå i et større nettverk, ved å samarbeide med andre skoler, i distriktet og mellom distrikter (Fullan, 2015, referert i Aas & Vennebo, 2021, s. 17). Kunnskapsdepartementet redegjør også for profesjonelle læringsfellesskap i overordnet del av læreplanen, og skriver at barnehager, skoler og fagopplæring skal legge til rette for at de ansatte reflekter over felles verdier, vurderer og videreutvikler sin praksis sammen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 18).

Skoler kan i liten grad bli bedre enn de menneskene som arbeider i og med skolen. Dersom skoler skal forbedre seg må det skje en systematisk og kollektiv innsats, i stedet for individuelle tilnærminger basert på de profesjonelles behov (Nordahl, 2017, s. 15-17). Skal elevene realisere sitt potensial for læring, må lærerne arbeide systematisk og aktiv sammen for å lære. Dette krever at skolen analyserer, reflekterer og undersøker praksisen sammen. Det er stor enighet om at tverrprofesjonelt samarbeid i skolen er viktig. Likevel er det gjort lite forskning på sammenhengen mellom profesjonelt samarbeid og elevenes læringsutbytte. De undersøkelsene som er gjort viser likevel effekter av profesjonelle læringsfellesskap knyttet opp mot elevenes læringsmiljø og læringsutbytte (Allen-Meares et al., 2013; Franklin et al., 2009, referert i Saltkjel et al., 2021, s. 40). Profesjonelle læringsfellesskap gjør lærere mer villige til å dele erfaringer, bruke forskningsbasert kunnskap og prøve ut nye strategier. Profesjonelle læringsfellesskap bidrar til at ledere skifter fokus fra å hjelpe enkeltlærere til å etablere en bedre samarbeidende kultur basert på en felles ansvarlighet (Nordahl, 2017, s. 18). Videre pekes det på at endringskreftene alltid må være større enn kreftene som motsetter seg endring. Det kan være en utfordring å endre på en etablert kultur. Mangel på å prioritere tid å utvikle et utviklende profesjonelt læringsfellesskap kan være en hindring. Utviklingstid for

lærere i skolen blir ofte brukt til å dele erfaringer, men det er ikke nok for å få til en endring. For å få til en endring må erfaringene utforskes. Et profesjonelt læringsfellesskap på en skole forutsetter en god og tydelig ledelse. Det krever åpenhet og tillit, og krever at en tørr å utfordre hverandre (Nordahl, 2017, s. 6).

2.5.2 Teoretisering og profesjonalitet

Lærere omfattes av den generelle profesjonaliseringen i samfunnet. Dette innebærer en kombinasjon av handlingsdyktighet og innsikt innenfor den avgrensede konteksten som kompetansen gjelder for. Dette gjelder også for skoleledelsen, deriblant skolens avdelingsleder(e). Det viktigste i en profesjonell tenkning er å kunne teoretisere sin tenking og sin praksis. Ved å beherske evnen til å teoretisere vil man stadig kunne utvikle sin praksis uten at utviklingen blir begrenset til primärerfaringer alene (Dalen, 2001, referert i Ertsås & Irgens 2012, s. 200). Erfaringsstyrt praksis er noe Weniger (1953) i Ertsås & Irgens (2012) trekker frem som utilstrekkelig for å kvalifisere en handling. Weniger hevder man ikke bare utvikler kunnskap om god praksis gjennom erfaring, men at det er mulig å tilegne seg fordommer som fører til dårlig praksis. Å avfeie spørsmål eller innvendinger med «erfaringen viser det», innebærer å legitimere slapp eller dårlig praksis. Samtidig underslås det at det finnes flere måter å utføre ens arbeid på (Weniger, 1953, referert i Ertsås & Irgens, 2012, s. 200-201). I stortingsmelding nr. 31, *Kvalitet i skolen* uttrykkes det uro over at lærere er blant de profesjonsutdannede som i minst omfang tar i bruk forskningsbasert kunnskap. Samtidig kommer det frem at lærerne holder seg relativt lite orientert om nyere forskning som burde ha relevans for deres yrkesutøvelse (Kunnskapsdepartementet, 2008, s. 10).

2.5.3 Veiledning og profesjonalitet

Veiledning er et av flere begreper som faller inn under profesjonsbegrepet tilknyttet utdanning og praksis (Lauvås & Handal, 2000, s. 33). Veiledning er en av flere arbeidsoppgaver mellomleder i skolen har, og handler om den pedagogiske oppfølgingen avdelingslederen skal lede. Det finnes flere definisjoner på hva begrepet *veiledning* innebærer. Veiledning er en måte å legge til rette for kvalifisering av yrkesvirksomhet (Lauvås & Handal, 2000, s. 27). Innunder yrkesfaglig veiledning påpeker Lauvås & Handal (2000) at dette er veiledning tilknyttet yrkesvirksomhet, enten innenfor utdanning eller i utøvelse av yrket (s. 33). I dette

prosjektet er tematikken aktuell for hvordan avdelingslederne veileder kroppsøvlingslærerne i skolen. Det er mer og mer et uttalt ønske om at ledere i skolen virkelig påtar seg den pedagogiske veiledningsoppgaven. Det er en økende erkjennelse i flere yrker at veiledning kolleger imellom er et viktig instrument for utvikling, fornyelse, trivsel og psykisk helse (Lauvås & Handal, 2000, s. 34).

2.6 Rammefaktorer

Rammefaktorer forteller noe om faktorer som begrenser eller muliggjør undervisning og læring, samt hvilke ressurser som er til rådighet (Brattenborg & Engebretsen, 2007, s. 68). Lærerens holdninger og oppfatning av kroppsøvlingsfaget er en viktig rammefaktor. Det samme er lærerens faglige utdanning og erfaring. Evne til kreativitet og forståelsen for fagets egenart spiller en stor rolle for praktisering av faget. Andre rammefaktorer er økonomi, fra innkjøp av utstyr, til leie av gymsal/transportutgifter eller til å bruke lærere som har fordypning i kroppsøving. Lærerens og ledelsens holdninger vil være en faktor som påvirker organiseringen. Det vil også praktiske ting som tilgang på gymsal, svømmehall, uteareal og klassestørrelse være. Læreplanen og skolepolitiske rammer er også å regne som rammefaktorer i skolen.

3. Metode

Nå vil jeg gjøre rede for hvordan jeg har gått frem for å finne svar på problemstillingen. Først gjør jeg rede for metode og design jeg har valgt for prosjektet. Videre kommer jeg inn på fenomenologi og hermeneutikk som er to sentrale begreper i forskning. Deretter gjør jeg rede for utvalg av informanter, forberedelsesarbeid, samt gjennomføring av intervju med transkribering og analyse. Til slutt diskuterer jeg validitet og reliabilitet tilknyttet forskningen og drøfter etiske hensyn.

3.1 Metode og design

For denne studien har jeg valgt en kvalitativ tilnærming. Innenfor den kvalitative forskningen innhenter forsker informasjon om virkeligheten gjennom ord eller språk. Beskrivelsen fra virkeligheten fremstilles i tekst, enten nedskrivninger av hva folk sier eller hvor forskeren selv skriver ned hva vedkommende observerer (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 89).

Utgangspunktet for denne tilnærmingen er at kvalitative metoder egner seg best hvis man ønsker å undersøke fenomener som følelser, eller tankeprosesser (Skilbrei, 2019, s. 65 & Strauss & Corbin, 1996, s. 11).

I mitt prosjekt valgte jeg å foreta individuelle semistrukturerte intervjuer av informantene, da det gir forskeren mer fleksibilitet med hensyn til å delta i samtalen og stille oppfølgingsspørsmål (Skilbrei, 2019, s. 65). I semistrukturerte intervjuer er ikke forskeren opptatt av å stille spørsmålene i en bestemt rekkefølge, men heller der det er naturlig i kommunikasjonen (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 121).

Tre sentrale begreper innen kvalitativ forskning og forskerens rolle i dette arbeidet er *ontologi, epistemologi og aksiologi*. Ontologi handler om hva som eksisterer og kan bli kjent for mennesker. I kvalitativ forskning blir denne virkeligheten skapt av menneskene som deltar i studien. I mitt prosjekt blir virkeligheten skapt av informantene hvor deres erfaringer står i fokus. Dette betyr at avdelingsledernes forståelse av livsmestring som begrep, samt hvordan dette kan arbeides med i kroppsøvingsfaget, blir virkeligheten. Kvalitative forskere er interessert i å forstå hva tolkningene er på et bestemt tidspunkt i en spesifikk kontekst (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 90).

Epistemologi er læren om kunnskap og innsikt. I forskning dreier dette seg om forholdet mellom forskeren og deltakerne. Kvalitative studier har som hensikt å utforske informantenes opplevelser, følelser og interaksjoner som vil betegnes som realiteter for den enkelte. I epistemologien skal man komme så tett innpå informantene som mulig. På denne måten er man i stand til å få innsikt i all relevant erfaring (Guba & Lincoln, 1988, referert i Postholm & Jacobsen, 2018, s. 91).

Termen aksiologi omhandler læren om verdier. All forskning vil være påvirket av forskerens subjektive, individuelle teorier. Vesentlig i all empirisk forskning er at forskeren som det viktigste forskningsinstrumentet legger frem sine egne perspektiver, antakelser og meninger for leseren (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 93).

3.2 Vitenskapsteoretisk perspektiv

3.2.1 Fenomenologi

Den tyske filosofen E. Husserl (1859-1938) regnes som fenomenologiens fremste representant. Han mente at fenomenologi handler om at det vi kan studere, ikke er verden som den er, men slik den oppfattes av den enkelte. Ut fra et fenomenologisk perspektiv er alle oppfatninger vi har av verden «sanne» for den enkelte person (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 50). Fenomenologi handler om læren om det vi kan observere. En metodologisk tilnærming knyttet til fenomenologien vil være basert på bruk av dybdeintervjuer, hvor man som forsker prøver å få deltakerne til å sette ord på hvordan de forstår verden. Forskeren ønsker deres forståelse av hvordan noe er og hvorfor den er slik, i forbindelse med et fenomen (Tjora, 2021, s. 30).

Hensikten med denne studien er å komme tettere inn på informantene og få deres egne erfaringer og refleksjoner frem. Derfor ble det naturlig å benytte et fenomenologisk perspektiv for å få frem hva avdelingslederne opplever som viktig i arbeidet med livsmestring i kroppsøving. Det er sentralt å få frem at det er informantenes erfaringer og opplevelser som skal komme frem, og at dette skapes i samspillet mellom meg og informantene. Jeg var derfor bevisst på å komme med åpent sinn til intervjuene og ha et bevisst forhold til min egen forståelse.

3.2.2 Hermeneutikk

Hermeneutikk handler om at forskeren skal prøve å forstå meningsperspektivet til menneskene som uttrykker seg enten muntlig eller skriftlig (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 163). Innenfor hermeneutikken har vi den hermeneutiske spiral som utgjør selve kjernen i en prosess som skaper forståelse og mening. Dette er et av hermeneutikkens hovedtema og handler om at del og helhet må forstås som utgangspunkt i hverandre (Gudmundsdottir, 1997, referert i Postholm & Jacobsen, 2018, s. 163). Hermeneutikk betyr fortolkningslære. For at man skal kunne fortolke noe starter man med visse forutsetninger, altså har man alltid en viss forståelse inn i prosessen. Enten kan tolkningen styrke vår forforståelse, eller endre oppfattelsen vår (Kvarv, 2014, s. 73). I min studie blir dette aktuelt ved at det konstant er en veksling mellom datamaterialet fra intervjuene og til teori. Etter hvert som jeg setter meg inn i ny teori blir datamaterialet sett i nytt lys.

3.3 Utvalg og rekruttering av informanter

Det er avgjørende at man rekrutterer informanter som kan bidra med informasjon til prosjektet om det aktuelle fenomenet som skal undersøkes (Brottveit, 2018, s. 86 & Skilbrei, 2019, s. 121). Det ble naturlig å rekruttere avdelingsledere som har erfaring om sin lederrolle i skolen og som arbeider med kroppsøving som fag i skolen, ettersom jeg skal undersøke avdelingslederens refleksjoner omkring livsmestring i kroppsøving på grunnskolen. En fordel med å rekruttere avdelingsledere med flere års erfaring er at de har arbeidet både under LK06 og nå arbeider under LK20. I kvalitative studier er det flere strategier for å velge utvalg til prosjektet:

«I kvalitative studier finnes det flere strategier for å velge informantgruppe, men ofte holder det å operere med et skille mellom å velge informanter på bakgrunn av et ønske å få en viss bredde i erfaringer og synspunkt og å gjøre et strategisk eller teoretisk utvalg, altså ut fra et ønske om å dekke spesifikke erfaringer eller kombinasjoner (Silverman, 2005, sitert i Skilbrei, 2019, s. 121).

Jeg valgte å foreta et strategisk utvalg for å skaffe informanter som er godt egnet til problemstillingen for prosjektet. Jeg satte til grunn to kriterium til utvalget:

- Minimum fem års erfaring som avdelingsleder i grunnskolen
- Tilknyttet organisering og/eller undervisning i kroppsøving

Kriteriet om å ha minimum fem års erfaring som avdelingsleder i skolen handler om at jeg som forsker ønsker at informanten skal ha tilstrekkelig erfaring for å kunne gi relevant informasjon om fenomenet som skal undersøkes. Samtidig satte jeg et kriterium at informantene måtte ha tilknytning til kroppsøvfingsfaget på grunnskolen. Dette er fordi prosjektet handler om hvordan er utvalg avdelingsledere reflekter omkring livsmestring i kroppsøvfingsfaget på grunnskolen.

For å komme i kontakt med eventuelle informanter henvendte jeg meg direkte til avdelingsledere på skoler i Bergen Kommune som jeg på forhånd visste hadde de kriteriene jeg hadde satt til grunn for prosjektet. E-post med forespørsel om deltakelse til forskningsprosjektet ble sendt til aktuelle kandidater. To sentrale spørsmål som bør formidles til aktuelle deltakere er hva forskeren faktisk vil gjøre i forskningen og hva forskeren vil gjøre med funnene (Bogdan & Birken, 2007, referert i Postholm & Jacobsen, 2018, s. 122). Som forsker var jeg særlig bevisst på å være konkret og informativ i e-posten jeg sendte til skolene for å unngå misforståelser, samtidig som terskelen for å takke ja til prosjektet ble lavere. I informasjonsskrivet ble det kun sendt ut informasjon om prosjektet.

3.4 Forberedelse til intervju

Det er viktig at forsker setter seg inn i tematikken før intervjuer, særlig relevant teori for å kunne utforme gode spørsmål (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 132). I forkant av intervjuene ble det utarbeidet en semistrukturert intervjuguide. Jeg var likevel opptatt av å lage en strukturert plan for intervjuene, slik at jeg både ivaretar informanten, men også for å sørge for at jeg har husket alt. Jeg valgte å forberede noen fullstendig formulerte spørsmål i intervjuguiden, samtidig som jeg hadde med oppfølgingsstikkord- og spørsmål, vedlegg 3. Dette kan være med på å skape god flyt i intervjuet og samtidig opprettholde forventningen om intervjuet som en intervjustyrt asymmetrisk interaksjon (Tjora, 2021, s. 172).

Det å ha tid til å snakke litt vidt i begynnelsen kan føre til en mer avslappet situasjon og til at informanten får synliggjort hva forskeren er ute etter (Tjora, 2021, s. 134). Dette praktiserte jeg i møte med mine informanter hvor jeg prøvde å skape en avslappet atmosfære rundt intervjuene. Ved ferdigstilling av intervjuguide gjennomførte jeg to prøveintervjuer av medstudenter.

«Forskeren kan med fordel gjennomføre et prøveintervju for å undersøke hvordan spørsmål og tema åpner opp for dialog, gjerne som et rollespill. Det kan også være lærerik øvelse å transkribere intervjuet for å høre på hvordan du som forsker stiller og følger opp svarene» (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 132).

Noen oppfølgingsspørsmål ble stilt i prøveintervjuene. Etter dette arbeidet omformulerte jeg noen spørsmål slik at de ble mer spisset mot problemstillingen. Jeg fikk også sjekket lyd kvaliteten. Det viste seg å være verdifullt å gjennomføre prøveintervjuene.

3.5 Gjennomføring av intervjuer og transkribering

Stedet for gjennomføring av intervjuet vil kunne ha stor betydning for i hvilken grad informanten føler seg i trygge omgivelser (Tjora, 2021, s. 135 & Postholm & Jacobsen, 2018, s. 132). Det er en fordel om informantene selv kan velge hvor intervjuene gjennomføres for å skape gode rammer for intervjuet (Tjora, 2021, s. 135). Tre av fire intervjuer ble gjennomført på skolen hvor avdelingslederen jobber etter ønske fra informanten selv. Ett intervju ble gjort gjennom digital løsning via Zoom grunnet sykdom. Gjennomføring av intervjuene ble gjort i tidsperioden november 2021 til januar 2022. Intervjuene hadde en snittlengde på cirka 30 minutter og tidsrammen ble avklart på forhånd. Det ble tatt lydopptak av intervjuene. Ved å kunne ta opp intervjuene gir det forsker en visshet om at en får med seg det som blir sagt. Samtidig vil man i intervjusituasjonen kunne konsentrere seg mer om deltakeren som snakker for å sørge for god kommunikasjon og flyt i intervjuet (Tjora, 2021, s. 180).

Alle intervjuene startet med en kort introduksjon av meg og hva prosjektet handler om. Jeg gjorde her oppmerksom på hva deltakelse innebærer, og at informanten står fritt til å trekke seg når som helst uten å oppgi grunn (Norsk senter for forskningsdata, 2022, s. 1). Jeg fortalte deretter kort om strukturen på intervjuet, at jeg hadde enkelte hovedtemaer jeg ville innom og at jeg kom til å stille oppfølgingsspørsmål underveis. Deretter skrev informantene under på samtykkeerklæring og jeg slo på lydopptaker. Intervjuet startet med tematikken “begrepet livsmestring”. At forskeren er tydelig om tema for intervjuet gir informantene rammer å forholde seg til. På denne måten står vedkommende fritt til å snakke bredt om temaet (Tjora, 2021, s. 171). Jeg var bevisst på å ikke avbryte underveis med mindre det ble nødvendig. Intervjuene hadde omtrent samme omfang og transkribert materiale. Ett av intervjuene ble som tidligere nevnt gjennomført via Zoom. Det er ikke grunn til å tro at den digitale løsningen har ført til en mer ordknapp informant.

3.6 Analyse

Hensikten med kvalitative analysemetoder er for det første å sortere datamateriale som er samlet inn, i en studie for å kunne gjøre datamaterialet forståelig (Merriam, 2009, referert i Postholm & Jacobsen, 2018, s. 139). Analysearbeidet handler i mange tilfeller om å finne mønster, slik at materialet kan samles i kategorier eller under ulike tema. Datamaterialet i kvalitative studier kan være svært omfattende, og det gjelder derfor i analyseprosessen å få en oversikt over materialet slik at det kan presenteres for andre i skriftlig tekst (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 139). Analysearbeidet var ganske omfattende, men samtidig et lærerikt arbeid. Jeg brukte fargekoder for å skille ulike temaer fra hverandre og skape mønster. På denne måten skapte jeg oversikt og kunne presentere resultater i skriftlig form på en hensiktsmessig måte (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 139).

Analysearbeidet starter derimot ikke når alt innsamlet datamateriale er transkribert og foreligger i skriftlig form. Denne starter med en gang forskeren er på feltet eller i intervjuet hvor datamaterialet skal samles inn (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 139). I en intervjusetting er det vesentlig at forsker er til stede i intervjusituasjonen slik at man kan gjøre umiddelbare analyser og tolkninger som grunnlag for å stille oppfølgingsspørsmål. Kvalitativ forskning blir ofte kalt for *bricoleur* som produserer en *bricolage*. Dette handler om at forskeren samler inn mange biter som til sammen danner et komplekst og helhetlig bilde (Denzin & Lincoln, 2011, referert i Postholm & Jacobsen, 2018, s. 140).

3.7 Validitet, reliabilitet og refleksivitet

Validitet handler om studiens gyldighet, altså hva slags konklusjon en forsker egentlig har dekning for å trekke ut fra data vedkommende har samlet inn (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 222). Vi skiller mellom indre og ytre gyldighet, hvor førstnevnte handler om konklusjonene forsker trekker er gyldig for de eller det man har studert. Jeg valgte å benytte en kvalitativ studie ettersom jeg skulle undersøke avdelingslederens erfaringer og forståelse om livsmestring knyttet opp mot kroppøving. Ytre gyldighet kalles for overførbarhet og relaterer seg til i hvor stor grad vi kan overføre resultater fra en undersøkelse til andre kontekster enn det som er studert (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 223). I mitt utvalg som jeg har gjort rede for tidligere i kapitlet, intervjuet jeg avdelingsledere på fire ulike skoler. Jeg var i forkant bevisst på å velge skoler som har ulik geografisk plassering. Likevel er ikke intervjuer med fire avdelingsledere tilstrekkelig grunnlag for generalisering.

Det handler om å være reflektert over egen påvirkning og at forskeren gjør forskningsprosessen synlig slik andre kan reflektere over den (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 224). Jeg har vært bevisst på min rolle som forsker og vært reflektert i møte med mulige elementer som kan påvirke studiens pålitelighet. For å ha en best mulig refleksiv praksis redegjøres det i Postholm & Jacobsen (2018) flere elementer som kan få innvirkning på studiens resultater. Første punkt omhandler relasjonen mellom forsker og forskningsdeltaker. Et kjent fenomen i intervju situasjoner er at mennesker tilpasser det de sier, til det de tror forskeren vil høre (Hox, 1994, referert i Postholm & Jacobsen, 2018, s. 225). Det gjelder å stille godt formulerte spørsmål, slik at ikke informantene blir farget på noen måte underveis i intervjuet. Samtidig har jeg vært bevisst på å ikke stille ledende spørsmål som fører informantene i en retning (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 225).

3.8 Ethiske hensyn

Når man skal gjennomføre en intervjuundersøkelse i praksisfeltet er det flere etiske betraktninger og overveielser man må tenke gjennom. Det er derfor viktig at man er reflektert over egen praksis og tenker på hvordan egne valg kan påvirke studien. Mye av etikken i forbindelse med intervjuer knyttes til presentasjon av data, for eksempel anonymisering (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 187).

Før jeg startet å kontakte eventuelle informanter meldte jeg inn prosjektet til Norsk senter for forskningsdata (NSD), vedlegg 1. Ettersom det gjøres lydopptak av intervjuene er prosjektet meldepliktig fordi det omfatter personopplysninger. Under arbeid med datamaterialet har alle navn blitt anonymisert, både skoler og enkeltpersoner. På denne måten sikrer jeg anonymitet gjennom prosjektet. Informantene omtales som informant 1, 2, 3 og 4 i studien for å sørge for anonymitet. Slik er det også i artikkelen.

Før intervjuene innhentet jeg samtykke fra alle informantene, vedlegg 2. Her gjør jeg rede for at deltakelse i prosjektet er frivillig og at informantene kan trekke seg når som helst uten å oppgi grunn. De forskningsetiske komiteer skriver at samtykket skal være frivillig, informert og utvetydelig og at det bør være dokumentert. Frivillighet handler om at deltakeren ikke skal føle seg presset til å samtykke, eller at samtykke får uheldige konsekvenser for deltakeren. At samtykket er informert omhandler at deltakeren får tilstrekkelig informasjon om hva man samtykker til. Samtykker deltakeren til et bestemt formål, kan personopplysningene kun

brukes til dette bestemte formålet. Utvetydelighet handler om at deltakeren helt klart og aktivt foretar en handling for at samtykket skal være gyldig. Dette kan være å klikke på en knapp eller signere dokument (Norsk senter for forskningsdata, 2022, s. 1).

4. Hovedfunn

I denne delen presenterer jeg prosjektets hovedfunn ettersom studiens resultater i sin helhet blir presentert i artikkelen. Jeg har valgt å dele hovedfunnene opp i underoverskrifter hvor jeg først presenterer informantenes forståelse av livsmestring. Videre presenterer jeg funn om rammevilkår som vil påvirke kroppsøvingsundervisningen. Deretter presenterer jeg hvordan avdelingslederne følger opp kroppsøvfaget i grunnskolen. Til slutt skriver jeg om funn knyttet til skolens kroppsøvfingskultur.

4.1 Forståelse av livsmestring

Denne kategorien handler om hvordan avdelingslederne forstår livsmestring i skolen og i kroppsøvfingsfaget, både som begrep og i praksis. Informantene har varierende forståelse av begrepet livsmestring, og går fort over på å nevne konkrete opplegg i kroppsøving. To av informantene knytter sammen skolens stadig større dannelsoppdrag og livsmestring, og forteller at skolen skal arbeide for å gjøre elevene klar for det livet som kommer. Informanter opplever en stadig større utfordring knyttet til skolefravær for elevene. En av informantene trekker frem økende utfordringer knyttet til psykisk helse hos elevene, og at dette blant annet er en av årsakene til at skolefraværet har blitt høyere de siste årene. Innunder hvordan livsmestring kan praktiseres i kroppsøving trekker informantene inn sosiale aktiviteter, ofte lek som avgjørende for at elever skal lære seg å takle motgang, vente på tur, lese ansiktsuttrykk og å tilpasse seg hverandre. Gruppebaserte oppgaver og aktiviteter går igjen hos flere av informantene som viktig i dette arbeidet. Samtidig skal elevene lære å ha gode holdninger og verdier i møte med andre.

4.2 Rammevilkår

Informantene forteller at de arbeider mest med organiseringen av faget. Dette forklares ved at gymsal og uteområder skal planlegges i samarbeid med lærerne på trinnet slik at elevene får den undervisningen de skal ha. Informantene nevner at ressurser spiller stor rolle for hvordan undervisningen i det hele tatt kan gjennomføres. Enkelte skoler har store arealer, både inne- og uteområder egnet for kroppsøvfingsundervisning, mens andre skoler, ofte lokalisert i sentrum, har mindre arealer tilgjengelig. En informant forteller om utfordringer med å gi alle

klasser nok tid i gymsal, ettersom gymsalen er svært liten og skolen har mange elever. En annen informant forteller at skolen har flere gymsaler, samt svømmehall tilgjengelig i nærområdet, noe som gjør organiseringen av faget vesentlig lettere. På denne måten kan lærerne i større grad variere undervisningen i kroppsøvfingsfaget.

4.3 Hvordan følger avdelingslederne opp arbeidet med livsmestring?

Denne kategorien handler om hvordan avdelingslederne er med på å påvirke det som skjer i kroppsøvfingsfaget. Det som går igjen blant informantene er at kroppsøvfingsfaglige spørsmål oftest tas opp med lærere fra samme trinn. Likevel har skolene brukt en del tid på den nye læreplanen (LK20), både hva den inneholder og hvordan tverrfaglige elementer kan praktiseres i fagene. Samtidig nevner to av informantene at andre fag ofte tar mer tid og plass når diskusjoner om praktisering finner sted. To av informantene forteller om halvårsplaner som lages i forkant av skoleåret hvor undervisning settes opp i tråd med kompetansemålene. Flere informanter snakker om betydningen av observerende praksis. Dette betyr at avdelingslederne eller rektor observerer undervisning i alle fag på de ulike trinnene. Informantene peker på at dette vil ha flere positive effekter, deriblant bedre relasjoner til elevene, samtidig som de får ta del i hvordan «lærerhverdagen» er. Veiledning av lærere trekkes frem som en del av avdelingsledernes oppgaver. En informant peker på at veiledning er en del av arbeidet på fellesmøter. To andre informanter forteller at de driver veiledning, men at dette er noe som kommer naturlig i arbeid med lærerne og ikke et mål i seg selv på møter.

4.4 Skolens kroppsøvfingskultur

Denne kategorien handler om hvordan skolens kultur i kroppsøvfingsfaget er og hvordan avdelingslederne er med på å påvirke den. Felles for informantene er at kulturen i faget har vært i stor endring gjennom tiden. En av informantene forteller at det tidligere var større fokus på idrett, mens det i dag er mer lekorientert undervisning. Flere av informantene forteller at det å være med på å skape en god kultur handler om å være involvert i det som skjer, vise engasjement og være reflektert over egen praksis. Samtidig påpeker to informanter på at kulturen i størst grad dannes av lærerne selv, ettersom det til syvende og sist er de som driver undervisningen i faget. En informant fortalte at faget fikk et løft ved tilsettelse av ny lærer

med faglig fordypning i kroppsøving. På denne måten ble faget «satt på dagsorden» og det fikk en ny og større plass i skolen. Under spørsmål om egen påvirkning av kultur kommer det frem at avdelingslederne skal være forbilder for elevene på skolen. En avdelingsleder nevner at vedkommende pleier å gå eller sykle til skolen, og informanten opplever at dette er noe elevene legger merke til og kommenterer. Vedkommende tror dette er med på å skape en god aktivitetskultur på skolen.

5. Verdien av arbeidet sett i større sammenheng

Det er liten tvil om at faget kroppsøving kan tilrettelegge for flere aktuelle temaer innenfor livsmestring, deriblant god fysisk og psykisk helse, utvikle et positivt selvbilde og en trygg identitet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 13). Denne studien har undersøkt refleksjoner fra avdelingsledere knyttet til livsmestring i kroppsøvingsfaget. Jeg vil i dette kapittelet diskutere verdien av mine funn opp mot relevant teori og forskning. Samtidig vil jeg peke på utfordringer og muligheter livsmestring som tverrfaglig tema i kroppsøving kan ha i dagens skole.

5.1 Avdelingslederens muligheter

Funn fra intervjuene tyder på at avdelingslederne i stor grad utfører sine handlinger og veiledninger ut fra en erfaringsbasert praksis. Det er en utfordring med dagens mellomledere i skolesektoren at pedagogiske ledere gjennom veiledning og rådgivning ofte praktiseres gjennom primært erfaringsbasert kunnskap (Paulsen, 2018, s. 113). Min erfaring er at avdelingsledere og lærere gjerne velger trygge løsninger tilknyttet planlegging og undervisning i kroppsøving, fremfor å utfordre nye aspekter og metoder ved faget. På denne måten vil faget kunne bli mindre variert, og mulighetene for utvikling bli redusert. Å ensidig bygge på egne erfaringer kan begrense nytenking og utvikling. I et profesjonelt fellesskap kreves det at skolen som helhet analyserer, reflekterer og undersøker praksis sammen (Nordahl, 2017, s. 18). Mine funn kan tyde på at dette av ulike grunner ikke prioriteres i faget kroppsøving. En viktig faktor ser ut til å være mangel på tid, og tid er en sentral faktor når man skal danne profesjonelle læringsfellesskap (Nordahl, 2017, s. 20). I mine øyne vil skolene på generelt grunnlag dra nytte av å prioritere tid til å danne profesjonelle læringsfellesskap hvor erfaringsdeling med kritisk blikk og refleksjon står sentralt. På denne måten kan man løfte frem utfordringer og muligheter gjennom diskusjon blant profesjonene. Særlig vil elementer som tverrfaglige temaer stå sentralt i alle fag, noe alle lærere på alle trinn skal arbeide med. Samtidig tror jeg kontakten og relasjonen mellom avdelingsleder og lærer vil kunne bli tettere gjennom et slikt arbeid. Funn fra studien viser også at lærere henvender seg til ledelsen først når det oppstår konkrete utfordringer i undervisningen. Dette handler om mangel på utstyr, elevutfordringer eller organisatoriske problemstillinger. En praksis hvor lærerne først henvender seg til ledelsen når problemer foreligger kan peke på dårlig og lite

kommunikasjon mellom lærerne og ledelsen. Dersom avdelingslederne hadde tatt større del i hvordan faget organiseres og gjennomføres, kunne muligens utfordringene vært unngått i forkant. Derfor mener jeg avdelingsledere i større grad bør ta del i hvordan lærerne jobber med kroppsøvningsfaget, både i forkant, underveis og i etterarbeid. Dette er faktorer som kan være med på å etablere en god samarbeidende kultur i skolen.

For at profesjonelle læringsfellesskap skal skape endring og utvikling i skolen, må læringsfellesskapet inngå i større nettverk, ved å samarbeide med andre skoler, i distrikter og mellom distrikter (Fullan, 2015, referert i Aas & Vennebo, 2021, s. 17). Funn fra studien viser at skolene i liten grad samarbeider med andre skoler om faget kroppsøving. Dette kan også føre til ulik praksis mellom skolene. Et økt engasjement fra avdelingsledernes side kan føre til en bedre samarbeide kultur også mellom andre skoler og distrikter. Diskusjoner og en reflekterende praksis mellom skoler kan føre til bedre utvikling og endring. Samtidig mener jeg dette kan føre til økt forståelse av hvordan eksempelvis livsmestring kan praktiseres i kroppsøving på.

5.2 Et definert arbeid?

En utfordring for dagens avdelingsledere knyttes til en manglende formell jobbdefinisjon. Mellomledere har ikke bare en, men flere jobber. I og med at de står mellom skolens ledelse og lærerne, forholder de seg til to verdener, samtidig som de egentlig ikke hører hjemme i noen av dem (Lillejord & Børte, 2018, s. 33). Dette stemmer godt overens med funn gjort i studien. Informanter peker på flere ulike arbeidsoppgaver, deriblant en del administrativt arbeid og arbeid knyttet opp mot enkeltelever. Noen av avdelingslederne har også undervisning knyttet til stillingen sin og peker på at dette er en fin måte å ta del i «lærerhverdagen» på, samtidig som det skaper gode relasjoner til elevene. Avdelingslederne får da ta del i hvordan hverdagen til lærerne er, og kan gjøre endringer på organisatorisk plan for å foreta justeringer som fører skolen i riktig retning.

Funn fra studien viser at avdelingslederne har arbeidet på ulike måter med det tverrfaglige temaet livsmestring i kroppsøving. Praktiske aktivitetsdager med lærere, arbeid i team og diskusjoner er noe av det som nevnes i intervjuene. Funn fra studien tyder på at ledere og lærere sine erfaringer og forståelser med hvordan livsmestring kan praktiseres fører til forskjellig praksis mellom skoler. Det *kan* henge sammen med ulike oppfatninger av

læreplanen (Goodlad, 1979, referert i Garmannslund et al., 2011, s. 9). For at ledere og lærere skal få en økt forståelse for læreplanens sentrale elementer, deriblant livsmestring, er det viktig at skoleledelsen legger til rette for dette. Det å skape gode rammer for profesjonelle læringsfellesskap hvor ansatte kritisk gransker egen praksis sammen med andre, er et godt utgangspunkt. Avdelingslederne har som kjent personalsvar for lærerne og ansvar for pedagogisk oppfølging innenfor deres avdeling (Paulsen, 2019, s. 103). Dermed skaper god og tydelig ledelse gode rammer for endringer, diskusjoner og refleksjoner et viktig bidrag i skoleutvikling.

5.3 Hvordan påvirker ressurser?

Funn fra studien peker på ressurser som en sentral faktor som både muliggjør og skaper selve rammene for undervisning i kroppsøving. Avdelingslederne trekker særlig frem ute- og innearealer som avgjørende for hvordan undervisningen i det hele tatt kan planlegges og gjennomføres, og forteller om store variasjoner mellom skoler. Funn fra studien viser store forskjeller i tilgjengelige arealer for skoler med ulik geografisk plassering, hvor skoler lokalisert nære sentrum har mindre områder tilgjengelig, enn skoler lokalisert utenfor sentrum. Dette skaper ulike forutsetninger for å organisere og planlegge undervisning i kroppsøvingfaget. Informantene forteller at dette kan påvirke variasjon i kroppsøving, og hvordan arbeid med tverrfaglige temaer praktiseres, deriblant livsmestring. For avdelingsledernes rolle blir det viktig å være en klar og tydelig leder som sammen med kroppsøvingslærerne finner gode organisatoriske løsninger, slik at undervisningen kan varieres og gjennomføres på en god måte i tråd med læreplanen. Samtidig bør kommuner prioritere ressurser til skolene for å kunne drive god kroppsøvingundervisning. Dette gjelder særlig økonomiske bidrag.

5.4 For lite fokus på kroppsøving som fag?

Funn fra studien peker på at avdelingslederne mener andre fag i skolen tar større plass grunnet timeantall og målbarheten de har, deriblant nasjonale prøver. Samtidig viser forskning knyttet til fagets innhold at kroppsøving i stor grad retter fokuset mot aktiviteter fremfor læring i faget (Kirk; 2010; Larsson & Nyberg, 2017, referert i Berg mfl., 2021, s. 54). Utover dette viser nasjonale kartleggingsstudier at 48 prosent av elever på grunnskolen oppgir at de

hovedsakelig lærer å ha det gøy i aktivitet. utfordringene ligger i hvordan faget kan gå over på å bli et bedre læringsfag. Kroppsøvlingslærerne bør utvikle deres forståelse og praksis i tråd med læreplanverkets intensjoner (Aaring & Sandell, 2019; Sæle, 2017, referert i Berg mfl., 2021, s. 57). Funn i studien peker også på at lærerne henvender seg til ledelsen først når det foreligger konkrete utfordringer i faget, ofte knyttet til elevatferd. Dette kan tyde på at kroppsøving som fag ikke blir likestilt med andre fag, og da kan kroppsøving bli et «pausefag», og ikke gi den kvaliteten i opplæringen elevene har rett på. Avdelingsleder bør derfor ta ansvar for fagets plass på skolen, og veilede lærere i planlegging og gjennomføring av kroppsøvlingsfaget. Det bør være individuelle handlingsrom, men avdelingsleder har et ansvar for at skolen likestiller kompetansemål i kroppsøving med kompetansemål i andre fag. Avdelingsleder må jobbe for at ikke kroppsøving blir en tilleggsaktivitet på skolen, men er et kunnskaps og læringsfag som innebærer noe mer enn bare fysisk aktivitet. Videre må avdelingsleder være med å bidra til å utvikle en god læringskultur ved skolen som sikrer at elevene er fysisk aktive innenfor en læringskontekst.

6. Litteratur

- Aas, M. A. & Vennebo, K. F. (Red.) (2021) *Ledelse av profesjonelle læringsfelleskap i skolen*. Fagbokforlaget.
- Berg, E. (Red.). (2021). *Kroppsøving – med rom for alle: Om læring, anerkjennelse, samhandling og utforsking*. Fagbokforlaget.
- Brattenborg, S. & Engebretsen, B. (2007). *Innføring i kroppsøvingdidaktikk*. Cappelen Damm Akademisk.
- Brottveit, G. (Red.). (2018). *Vitenskapsteori og kvalitativ forskning*. Gyldendal Akademisk
- Drugli, M.- B. & Lekhal, R. (2018). *Livsmestring og psykisk helse*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Ertsås T. I. & Irgens E. J. (2012). *Teoriens betydning for profesjonell yrkesutøvelse*. I Postholm M. B. (red.). *Læreres læring og ledelse av profesjonsutvikling* (s. 195-215). Fagbokforlaget.
- Garmannslund, P, E., Andresen B, B. & Neset T. (2011). Økt kompetanse – bedre læring: En analyse av innholdet i opplæringstilbudene i strategien «Kompetanse for kvalitet – strategi for videreutdanning av lærere». *Oxford Research*.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/verdier-og-prinsipper-for-grunnopplaringen/id2570003/>
- Kvarv, S. (2014). *Vitenskapsteori: Tradisjoner, posisjoner og diskusjoner* (2.utg.). Novus Forlag
- Lauvås, P. & Handal, G. (2000). *VEILEDNING og praktisk yrkesteori* (5. Utg). Cappelen Akademisk Forlag
- Lillejord, S. & Børte, K. (2018). *Mellomledere i skolen: Arbeidsoppgaver og opplæringsbehov*. Kunnskapssenter for utdanning.
- Norsk Senter for Forskningsdata. (2022). *Samtykke og andre behandlingsgrunnlag*. <https://www.nsd.no/personverntjenester/oppslagsverk-for-personvern-i-forskning/samtykke-og-andre-behandlingsgrunnlag/>
- Nordahl, T. (2017). *Profesjonelle læringsfelleskap, kjennetegn og muligheter*. Hentet fra: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:n8P2t-iEDI8J:https://www.inn.no/content/download/104663/1663964/file/Thoms%2520Nordahl.pdf+%&cd=3&hl=no&ct=clnk&gl=no>
- NOU 2008: 13. (2007-2008). *Kvalitet i skolen*. Kunnskapsdepartementet
- Paulsen, J. M. (2019). *Strategisk skoleledelse* (1. utg). Fagbokforlaget.

- Postholm, M. B. & Jacobsen, D. I. (2018). *Forskningsmetode for masterstudenter I lærerutdanning*. Cappelen Damm Akademisk.
- Saltkjel, T., Malmberg-Heimonen, I. & Tøge, A. G. (2021). Betydningen av tverrprofesjonelt samarbeid for lærernes vurderinger av egen kompetanse til å tilpasse opplæring i skolen. DOI: <https://doi.org/10.23865/up.v15.2836>
- Skilbrei, M-L. (2019). *Kvalitative metoder: Planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*. Fagbokforlaget.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* (2. Utg). SAGE Publications.
- Sælebakke, A. (2018). *Livsmestring i skolen: Et rasjonelt perspektiv*. Gyldendal
- Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. Utg). Gyldendal.
- Utdanningsdirektoratet. (2019). *Hva er nytt i kroppsøving?* <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagspesifikk-stotte/nytt-i-fagene/hva-er-nytt-i-kroppsoving/>
- Utdanningsdirektoratet. (2020). *Læreplan i kroppsøving (KRO01-05)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/kro01-05?lang=nob>

Tittel: Avdelingslederens refleksjoner omkring livsmestring innen kroppsøving i grunnskolen

Forfatter: Fredrik Moldestad

Lærerutdanning 5-10 trinn, NLA Høgskolen, 2016 – 2020. Ledelse årsstudium ved Universitetet i Nord, 2020 – 2021. Student ved Høgskulen på Vestlandet 2020 – 2022, mastergrad i fysisk aktivitet og kosthold i et skolemiljø.

Kontaktinformasjon:

Fredrik Moldestad, Nye Sandviksveien 20

5003, Bergen

fredrik.moldestad@hotmail.com

Antall ord i sammendrag: 134

Antall ord i artikkel: 4117

Artikkel

Kandidat: Fredrik Moldestad

Masterprogram: Master i fysisk aktivitet og kosthold i et skolemiljø

Avdeling: Avdeling for lærerutdanning

Utdanningsinstitusjon: Høgskulen på Vestlandet

Avdelingslederens refleksjoner omkring livsmestring innen kroppsøving i grunnskolen

Sammendrag

Livsmestring kom inn som en del av det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring i den nye læreplanen LK20 og gjelder for alle fag i skolen, deriblant kroppsøving. I dagens skole er det avdelingslederne som står lærerne nærmest. I denne sammenhengen ble avdelingsledere på fire ulike skoler intervjuet om refleksjoner og arbeid tilknyttet livsmestring i kroppsøvfingsfaget. Resultatene viser at alle avdelingslederne har arbeidet med det nye tverrfaglige temaet livsmestring, men på ulike måter. Informantene har utfordringer med å definere begrepet livsmestring, men fokuserer på praktiske aktiviteter som kan fremme dette. Samtidig peker informantene på konkrete organisatoriske utfordringer med å praktisere livsmestring i faget på, deriblant skolens ressurser. Flere av informantene forteller at de i liten grad etterspør planer og undervisningsmetoder av kroppsøvfingslærere, og ellers i liten grad diskuterer og reflekter rundt kroppsøvfingsfaglige elementer på skolen.

Nøkkelord: Livsmestring, profesjonelt læringsfellesskap, refleksjon, veiledning og avdelingsleders rolle.

Innledning

Livsmestring defineres av Kunnskapsdepartementet (2017) som å kunne forstå og påvirke faktorer som har betydning for mestring av eget liv (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 13). Livsmestring omfatter også prosesser som bidrar til utvikling og som gir ressurser til å tåle motstand (Drugli & Lekdal, 2018, s. 11). Innunder kroppsøvfingsfaget i læreplanen skal livsmestring gi elevene kompetanse som fremmer god fysisk og psykisk helse, og som gir muligheten til å ta ansvarlige livsvalg. Medmenneskelige relasjoner, å kunne sette grenser og respektere andres, og å kunne håndtere tanker trekkes frem som viktige elementer innenfor dette tverrfaglige tema. I forkant av den nye læreplanen, LK20, publiserte

Utdanningsdirektoratet en ressurs tilknyttet nye elementer i kroppsøving i ny læreplan. Hovedelementene går på at faget skal gå fra å være et idrettsorientert fag, over til å bli et fag hvor bevegelsesaktiviteter, lek og øving skal vektlegges i større grad (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 1).

Mellomledernes rolle i dagens skole omfatter hovedsakelig personalansvar, hvorav metakognisjon og metarefleksjon er viktig for å kunne veilede kolleger i undervisning, danning og klassemiljøarbeid (Paulsen, 2019, s. 109). Yrkesfaglig veiledning omhandler veiledning i utdanning eller innenfor et bestemt yrke. Veiledning er et begrep som faller inn under profesjonsbegrepet i danning og praksis. Dette er en måte å legge til rette for kvalifisering av yrkesvirksomhet på, og i skolen er det et stadig større ønske om at ledelsen virkelig påtar seg den pedagogiske veiledningen. Samtidig viser forskning at det er en økende erkjennelse at veiledning kolleger imellom er et viktig instrument for utvikling, fornyelse, trivsel og psykisk helse (Lauvås & Handal, 2000, s. 33-34).

Ofte styres handlinger og valg i skolesammenheng av erfaringer hos den enkelte (Paulsen, 2018, s. 113). Erfaring er ikke tilstrekkelig for å kunne utvikle god praksis. Erfaringsstyrt praksis innebærer å legitimere slapp eller dårlig praksis samtidig som det underslår at det finnes flere måter å utføre ens arbeid på (Weniger, 1953, referert i Ertsås & Irgens, 2012, s. 200-201). Stortingsmelding nr. 31 *Kvalitet i Skolen* viser at ansatte i skolesektoren er de profesjonsutdannede som i minst omfang tar i bruk forskningsbasert kunnskap (Kunnskapsdepartementet, 2008, s. 10).

Det gjøres rede for tre distinkte problemområder som skaper og gjensker et bilde av mellomlederen som en viktig, men uutnyttet ressurs for ledelse og skoleutvikling (Paulsen, 2018, s. 112-114). Første punkt handler om at avdelingsledere sjelden deltar i strategiutforming og at de i stor grad blir satt til administrative oppgaver og elevsaker. En annen utfordring handler om at avdelingslederens relasjon til rektor kan bli styrende for deres egen praksis. Siste utfordring peker på at egen erfaring er styrende for avdelingsledernes praksis og at dette er et tynt grunnlag for å drive profesjonsutvikling i skolen på (Gurley, Anast-May & Lee, 2015, referert i Paulsen, 2019, s. 112). Dette er i tråd med Weniger (1953) i Ertsås & Irgens (2012) refleksjoner om erfaringsstyrt praksis i skolen (s. 200).

Profesjonelle læringsfellesskap omfatter en gruppe mennesker som innenfor en kollektiv virksomhet deler og kritisk gransker sin egen praksis gjennom en refleksiv, samarbeidende,

inkluderende, læringsfremmende, og utviklingsorientert prosess (Stroll, 2006, referert i Aas & Vennebo, 2021, s. 14). Mangel på tid til å utvikle profesjonelle læringsfellesskap trekkes frem som en sentral hindring. Ofte blir utviklingstid i skolen brukt til å dele erfaringer. Dette er likevel ikke nok til å skape en positiv utvikling, ettersom erfaringene må utforskes for å skape gode endringer. Herunder trekkes god og tydelig ledelse frem som forutsetning for å skape et velfungerende profesjonelt læringsfellesskap. Dette krever tillit og at man tørr å utfordre hverandre (Nordahl, 2017, s. 21). Læringsfellesskap alene er likevel ikke tilstrekkelig. For å kunne skape positiv utvikling og endring må det profesjonelle læringsfellesskapet inngå i et større nettverk. Dette handler om å samarbeide med andre skoler, i distriktet eller mellom distrikter (Fullan, 2015, referert i Aas & Vennebo, 2021, s. 17).

En læreplan kan forstås ut fra frem nivå. Nivåene beskriver hvordan en læreplans politiske ideer ligger bak læreplanen fra første nivå, og prosessen helt til hvordan dette viser seg gjeldende i læring og opplevelser hos elevene. Særlig relevant er nivå tre som er *den oppfattede læreplanen* og nivå fire som er *den gjennomførte læreplanen*. Førstnevnte dreier seg om hvordan den formelle læreplanen blir tolket og forstått hos brukerne av den. Oppfatninger, forståelser og holdninger spiller en stor rolle for hvilken praksis som føres i undervisning. Utgangspunktet for planlegging, undervisning og etterarbeid er avdelingsleders og læreres egen forståelse av læreplanen. Forskning viser at tolkninger brukere har av læreplanen ikke alltid samsvarer med intensjonen og ideene bak (Goodlad, 1979, referert i Garmannslund et al., 2011, s. 9). *Den gjennomførte læreplanen* er nivå fire i Goodlads læreplanteori og handler konkret om hva som praktiseres i undervisning. Innunder her havner rammefaktorer og hvordan den enkeltes syn på undervisning er (Goodlad, 1979, referert i Garmannslund et al., 2011, s. 10). Nivåene er relevant fordi avdelingsledernes oppfatninger om livsmestring i faget vil kunne belyses gjennom deres egne beskrivelser.

Rammefaktorer er faktorer som begrenser eller muliggjør undervisning og læring, samt hvilke ressurser som er til rådighet (Brattenborg & Engebretsen, 2007, s. 70). Relevante rammefaktorer er økonomi, fra innkjøp av utstyr, til arealer og transportutgifter eller å bruke lærere med faglig fordypning i kroppsøving. Læreplanen og skolepolitiske rammer er også å regne som rammefaktorer i skolen. På bakgrunn av dette er hensikten med studien å undersøke et utvalg avdelingsleders refleksjoner omkring begrepet livsmestring innen kroppsøvingfaget i grunnskolen.

Metode

Med tanke på å få svar på problemstillingen er det i denne undersøkelsen brukt en kvalitativ tilnærming med semistrukturerte individuelle intervju.

Rekruttering og utvalg

For å finne personer som kunne bidra med relevant informasjon til prosjektet ble det foretatt et strategisk utvalg (Silverman, 2005, referert i Skilbrei, 2019, s. 121). Noen av kriteriene for utvalget av informantene var at de måtte ha tilstrekkelig erfaring om avdelingslederrollen i grunnskolen. Derfor ble minimum fem års erfaring satt som kriterium. Informantene måtte også ha tilknytning til kroppsøvingsfaget. Kriteriene ble praktisert for å skaffe informanter som kunne bringe relevant data knyttet opp mot problemstillingen.

Prosedyre og datainnsamling

Alle informantene fikk tilsendt et likelydende informasjonsskriv om studiens bakgrunn og formål etter å ha takket ja til deltakelse (Vedlegg 2). Tema ble tydeliggjort, men det ble ikke vedlagt konkrete spørsmål. Som forberedelse til utarbeidelse av intervjuguiden ble det viktig å sette seg inn i relevant faglitteratur knyttet til ledelse, implementeringspraksis, livsmestring i LK20, samt profesjonelle læringsfelleskap. Dette ble gjort for å kunne utarbeide spørsmål til intervjuene som kunne gi svar på problemstillingen for prosjektet. Intervjuguiden hadde en semistrukturert tilnærming hvor spørsmålene var delt inn i fire hovedkategorier.

Semistrukturerte intervjuer gir forsker mulighet å stille oppfølgingsspørsmål til informantene underveis i intervjuet. Samtidig er ikke forskeren opptatt av å stille spørsmålene i en bestemt rekkefølge, men heller der det er naturlig i kommunikasjonen (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 121). Det ble gjort lydopptak av intervjuene. Dette gir forsker en visshet om at en får med seg det som blir sagt. Forsker vil også kunne konsentrere seg mer om deltakeren som snakker for å sørge for god kommunikasjon og flyt i intervjuet (Tjora, 2021, s. 180).

Før intervjuene ble det gjennomført pilotintervju av to medstudenter. Pilotintervjuer er en formålstjenlig test på om spørsmålene er tydelig nok og om de forstås slik de er ment.

Samtidig vil jeg kunne høre hvordan spørsmålene er formidlet, men også hvordan de forstås av den andre parten. Lydkvaliteten ble også testet ved gjennomføring av pilotintervjuene.

Analyse

Analysing av datamateriale handler i mange tilfeller om å finne mønstre slik at materialet kan samles i kategorier eller tema. I kvalitative undersøkelser kan datamaterialet bli

omfattende, og det gjelder derfor å få en oversikt over materiale slik at det kan presenteres for andre på en formålstjenlig måte (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 139).

Etiske hensyn

Det er flere etiske betraktninger og overveielser forsker må reflektere over. Dette inkluderer egen praksis og hvordan forsker selv kan være med på å påvirke studien. Mye av etikken i forbindelse med intervjuer knyttes til presentasjon av data, særlig anonymisering og forskningsetikk for gjennomføring av intervjuet (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 187).

Prosjektet ble meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD) og godkjent før datainnsamling (Vedlegg 1). Ethvert datamateriale skal ikke på noen som helst måte identifisere enkeltpersoner. Informantene omtales derfor som informant 1, 2, 3 og 4 i artikkelen. Det ble innhentet samtykke av alle informantene før intervjuene startet. Samtykket skal være frivillig, informert og utvetydelig. Informantene kan når som helst trekke seg fra prosjektet uten å oppgi grunn (Norsk senter for forskningsdata, 2022, s. 1). Dette ble ivare tatt gjennom datainnsamling og under arbeid med prosjektet.

Resultat

Forståelse av livsmestring

Informantene har varierende oppfatning om hva begrepet livsmestring innebærer og hvordan det kan praktiseres i kroppsøving. Likevel er det enighet om at elevene skal forberedes på det livet som kommer etter avsluttet skolegang. Tre av fire informanter bruker begrepet å “mestre livet”. Informantene beveger seg fort over på å snakke om konkrete opplegg som kan knyttes til kroppsøvfaget, fremfor å gå i dybden av å definere begrepet. Informant 2 og 4 knytter skolens økende dannelsingsoppdrag til livsmestring. De hevder at økende skolefravær er en utfordring i dagens skole, og at man kan se på livsmestring i lys av danning i skolen.

Strategier for hvordan elevene skal mestre, samt økt fokus på sosialt samspill argumenterer Informant 1 som sentrale faktorer for å lykkes med livsmestring i skolen. Samtidig begrunner vedkommende at kroppsøvfaget har helt egne muligheter for å legge til rette for nettopp dette. Innenfor arbeid med livsmestring i kroppsøvfaget trekker informantene frem lek som avgjørende for å mestre. Informant 2 påpeker at det å leke seg til kompetanse i fysiske aktiviteter kan være svært nyttig. Regler, samspill, det å vente på tur, tilpasse seg medelever, takle å tape og å lese ansiktsuttrykk blir trukket frem som sentrale faktorer for leken

(Informant 2). Samtidig påpeker Informant 1 og 3 at det er stadig økt fokus på lek i dagens skole, fremfor typiske idretter slik det var tidligere.

Sosial læring trekkes frem som sentralt for å lære å mestre livet. Kroppsøvlingslærerne bør derfor legge til rette for aktiviteter som fremmer sosial læring, eksempelvis gruppebaserte oppgaver eller aktiviteter, forteller Informant 3. Informant 2 trekker også frem viktigheten av sosialt samspill og begrunner dette med at elevene må lære seg å tilpasse seg og leve med andre mennesker fra de er små. Elevene skal lære å takle motgang, og forstå selv at dette er en del av livet, forteller Informant 1. Videre påpeker informanten at kroppsøvlingsfaget ofte handler om bestemte regler enten man driver idrett eller andre aktiviteter i faget. Begrepet «fair-play» trekkes frem som et element i kroppsøving som treffer flere aspekter som også omhandler livsmestring. Elevene skal lære å utøve gode verdier forteller Informant 1. Informant 4 trekker frem at elevenes holdninger også er et viktig arbeid innenfor livsmestring i kroppsøving. Informanten forteller at lærerne i faget må arbeide for at elevene skal skape gode holdninger til hverandre og at kroppsøving som fag har egne muligheter til å fremme dette ettersom det er et praktisk fag.

Rammevilkår

Informantene har relativt sammenfattende refleksjoner knyttet til ledelsens rolle for faget, hvor det går igjen at avdelingslederne hovedsakelig arbeider med organiseringen av faget. Informant 2 forteller at lærerne har egne planer de arbeider med, og at lærerne diskuterer faget på teammøter. Avdelingslederens funksjon brukes oftest når problemer oppstår (Informant 1). Likevel nevner flere informanter at avdelingslederen har medansvar for tilgjengelig utstyr til kroppsøvingstimene, men at det er rektoren som har det overordnede ansvaret.

Områder og arealer tilgjengelig for kroppsøving er svært varierende mellom skolene, og avhenger ofte hvor skolene er lokalisert, forteller Informant 4. Selv påpeker vedkommende at skolen deres har flere gymsaler og store uteområder tilgjengelig for å drive kroppsøving, og at det på denne måten blir lettere å organisere. Flere av informantene trekker frem variasjoner mellom tilgjengelige områder som avgjørende for hvordan kroppsøvingstimene i det hele tatt kan gjennomføres. Med gode tilgjengelige ute- og innearealer blir det lettere å kunne skape den undervisningen man ønsker, forteller Informant 2. En av årsakene til lite variasjon kan være lite eller dårlige ressurser. På denne måten vil også arbeid med livsmestring i

kroppsøving bli påvirket presiserer informanten. Skolen deres har arrangert «aktivitetsettermiddager» hvor lærere er med å teste ut hinderløyper i naturen som kan gjennomføres med elever, samt flere andre gruppeoppgaver. Informant 1 har andre erfaringer med organisering og peker på at skolen som er lokalisert svært nære sentrum har store utfordringer knyttet til areal. Skolen har derfor måttet leie gymsaler på andre skoler og idrettsanlegg for å i det hele tatt få gjennomført forsvarlig kroppsøvingsundervisning. Vedkommende påpeker at dette kan ha påvirket mulighetene for variasjoner, ettersom det er stor plassmangel på skolen.

Hvordan følges livsmestring opp?

Det er gjennomgående at de fleste «kroppsøvingsfaglige spørsmål» tas opp i teamarbeid med lærerne fra samme trinn, når de selv har fellestid. Informant 1 forteller at kroppsøvingslærere oftest henvender seg til ledelsen når det oppstår problemer i faget. Herunder nevnes utfordringer knyttet til elevatferd. Skolene hvor informantene arbeider har brukt en del tid på de nye tverrfaglige temaene og hvordan de kan arbeide med dette i alle fagene, også i kroppsøving. Noe som trekkes frem er det knappe antall timer kroppsøvingsfaget har fremfor andre skolefag. Informanter forteller at de merker andre fag har et større fokus rett og slett fordi de har større timeantall. Samtidig forklarer to av informantene at lærere ofte er opptatt av nasjonale prøver i fagene, og derfor kan kroppsøving som fag ha blitt nedprioritert. Informant 2 og 4 forteller at lærerne legger opp til halvårsplaner for kroppsøvingsfaget der det er med ulike aktiviteter i tråd med kompetansemålene i læreplanen. De samme informantene forteller at man kan sørge for å ivareta kroppsøvingsundervisningen på denne måten. Under spørsmål om skoleledelsens rolle tilknyttet kroppsøvingsfaget nevner tre av fire informanter begrepet *veiledning*. En informant peker på at veiledning er en del av arbeidet som gjøres på felles teammøter. To andre informanter trekker frem veiledningen som en naturlig del i diskusjoner eller samtaler med lærere knyttet til faget, men sier ikke noe om hvordan veiledningen i praksis gjennomføres.

Observerende praksis er noe som går igjen på skolene hvor informantene arbeider. Her går de selv rundt i undervisning på grunnskolen og observerer undervisning, også i kroppsøving. På denne måten får de tatt del i hva som skjer i de ulike fagene og klassene. Informant 2 peker på at dette kan ha flere positive effekter. Informanten forteller at vedkommende først og fremst får ta del i hvordan lærerne arbeider, samtidig som relasjonene mellom elevene, lærerne og

avdelingslederen styrkes, mener informanten. Likevel peker to av informantene at de kunne vært flinkere til å ta del i hva som skjer i undervisningen på de ulike trinnene, både planlegging og gjennomføring. De begrunner noe av utfordringene med at annet arbeid tar mye tid. Informantene mener også noen lærere synes det er ubehagelig å bli observert i undervisning. Likevel er dette noe flere av skolene har gjort i lengre tid og hatt stort utbytte av påpeker Informant 2 og 4.

Skolens kroppsøvingkultur

Det er varierende hva avdelingslederne trekker frem som viktig tilknyttet kulturen i kroppsøvingfaget. Informant 1 trekker frem at en tilgjengelig ledelse er viktig for å skape gode rammer rundt lærerne som skal planlegge og gjennomføre kroppsøving. Samtidig forteller informanten at det har vært en endring når det kommer til kulturen i faget:

«Det er noe rart for hvordan kulturen for et fag er. Vi husker jo disse gamle kroppsøvingslærerne som hadde sine kjepphester, om det var fra turn eller fra fotballen» (Informant 1).

Avdelingslederen begrunner utsagnet med at det tidligere var økt fokus på idretter og prestasjoner, fremfor eksempelvis lek og sosial kompetanse slik det er i gjeldende læreplan. Informant 3 forteller om noe det samme og sier at dagens kroppsøving skal inneholde mer lekorienterte aktiviteter, fremfor bestemte idretter. Likevel skal det være rom for flere tilnærminger forteller informanten. Informant 3 forteller at det som leder i skolen handler om å være med på å skape en god kultur. Her handler det om å være involvert i det som skjer, vise engasjement og kunne være reflektert over egen praksis. Informant 4 mener at det er kroppsøvingslærerne selv som i stor grad påvirker hvordan kulturen i faget blir. Likevel skal ledelsen være tilgjengelig for kroppsøvingslærerne sier informanten. Vedkommende har nylig vært med på å ansette nye lærere på grunnskolen og kunne fortelle om et «løft» i faget når det ble ansatt lærere med faglig fordypning i kroppsøving. Det ble mer engasjement rundt faget, både på fellesmøter tilknyttet undervisning og i den mer uformelle kulturen på pauserommet, forteller informanten. Avdelingslederen ble også mer oppmerksom på å sette av tid og inkludere faget i større grad på teammøter enn de hadde gjort tidligere. Samtidig forteller Informant 2 at deres praksis har vært at «lærere som driver med gym styrer mye seg selv» (Informant 2). Når det kommer til hvilke lærere som har kroppsøving forteller Informant 2 og 3 at de er særlig opptatt av å plassere lærere som selv ønsker og brenner for kroppsøving til å ha disse timene med elevene. På denne måten mener de forutsetningene for å lykkes med

opplæringen i faget er størst.

Diskusjon

Forståelse av livsmestring

Mine funn viser at avdelingslederne strever med å definere begrepet livsmestring. Flere av informantene nevner at det handler om å «mestre livet» uten å konkretisere hva dette innebærer. Informantene går fort over på å komme med konkrete aktiviteter som kan fremme dette arbeidet i kroppsøvingsfaget. I relevante styringsdokumenter nevnes flere sentrale begreper som god psykisk og fysisk helse, medmenneskelige relasjoner, å kunne sette grenser og respektere andres, innenfor begrepet livsmestring (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 13 & Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 1). Et fåtall av begrepene nevnes i informantenes beskrivelse av livsmestring som begrep og praktisering i faget. Likevel hevder informanter at skolen er opptatt av å arbeide med livsmestring, og at kroppsøving som fag har en sentral rolle i dette arbeidet ettersom det er et praktisk fag. I den *oppfattede læreplanen* sees tolkninger og forståelse brukere har om læreplanen (Goodlad, 1979, referert i Garmannslund, 2011, s. 9). Funnene kan tyde på at avdelingslederne har ulik forståelse av hva som ligger i begrepet livsmestring, hvor de vektlegger egen erfaring i undervisning, fremfor hvordan skolen har arbeidet med livsmestring i senere tid. Dette vil påvirke hvilken veiledning og undervisning som praktiseres på den enkelte skolen (Goodlad, 1979, referert i Garmannslund et al., 2011 s. 10).

Funnene kan tyde på at informantene i stor grad baserer sin forståelse og praksis tilknyttet deres egne erfaringer om livsmestring, fremfor relevant forskning og nye studier. Det er ikke uvanlig i skolesammenheng at personlige erfaringer hos den enkelte blir styrende for deres handlinger (Paulsen, 2019, s. 9). Stortingsmelding nr. 31 *Kvalitet i skolen* viser at skolesektoren er blant de profesjonsutdannede som i minst grad tar i bruk forskningsbasert kunnskap (Kunnskapsdepartementet, 2008, s. 10). Ettersom informantene i stor grad baserer sine svar knyttet til arbeid de tidligere har gjort og erfart i kroppsøving, fremfor hva skolen i helhet gjør i dag, kan tyde på at informantene har en noe snever forståelse av begrepet.

Profesjonelle læringsfellesskap og veiledning

Funnene er i overenstemmelse med (Nordal (2017) sine presiseringer om at mangel på tid er en sentral hindring i utvikling av profesjonelle læringsfellesskap i skolen (s. 20). Utviklingstid blir i stor grad brukt til å dele erfaringer (Nordal, 2017, s. 18). Dette er noe som passer godt overens med funn gjort i studien, hvor tidsaspektet trekkes frem som en utfordring generelt i skolen. Likevel pekes det på at som leder i skolen handler det om å være med på å skape en god kultur, og at dette handler om å vise engasjement og å kunne være reflektert over egen praksis. Refleksjon over egen praksis hevdes å være svært viktig i arbeid med profesjonelle læringsfellesskap i skolen (Aas & Vennebo, 2021, s. 14). Likevel må ikke arbeid med profesjonelle læringsfellesskap sees på som tilstrekkelig for å skape endring og utvikling i skolen. Det pekes på at profesjonsfellesskapet må inngå i et større nettverk, ved å samarbeide med andre skoler (Fullan, 2015, referert i Aas & Vennebo, 2021, s. 17). Denne undersøkelsen kan tyde på at avdelingsledere i liten grad samarbeider med andre skoler. Samtidig viser funn at skolene der avdelingslederne jobber har ulik praksis for hvordan livsmestring blir arbeidet med i praksis. Dette kan være med på å underbygge en praksis om at skoler i liten grad samarbeider og diskuterer praktisering av elementer i læreplaner sammen. Samtidig viser funnene i denne avgrensede undersøkelsen at lite tid brukes til å diskutere kroppsøvingfaglige elementer tilknyttet kroppsøvingfaget. Lærere diskuterer mest i teamarbeid på trinnet hvor avdelingslederne er lite involvert. Det fremkommer også at lærere henvender seg til ledelsen først når det oppstår problemer i faget, ofte knyttet til elevatferd.

Funn fra studien viser at informantene i varierende grad er bevisst på sin veilederrolle. Kun en av informantene peker på at de har felles teammøter hvor veiledning er en del av arbeidet. To andre informanter nevner at de ikke konkret arbeider med veiledning, men at dette er noe som kommer naturlig i møter med lærerne. Det er et ønske at ledere i skolen virkelig påtar seg den pedagogiske veiledningsoppgaven (Handal & Lauvås, 2000, s. 34). Funn fra studien kan tyde på at veiledning der egen praksis blir diskutert og evaluert, ikke blir prioritert i stor nok grad.

Skolens ressurser og kultur tilknyttet kroppsøving

Flere informanter peker på skolens områder som avgjørende for hvordan undervisning i det hele tatt kan planlegges og gjennomføres. Rammefaktorer er faktorer som begrenser eller muliggjør undervisning og læring, samt hvilke ressurser som er til rådighet. Relevante rammefaktorer er økonomi, fra innkjøp av utstyr, til arealer/transportutgifter eller å bruke

lærere med faglig fordypning i kroppsøving. Læreplanen og skolepolitiske rammer er også å regne som rammefaktorer (Brattenborg & Engebretsen, 2007, s. 68). Funn i studien viser at avdelingslederne er bevisst på å ha tilstrekkelig med utstyr tilgjengelig for lærerne i kroppsøving, men at arealer ofte er den største utfordringen for organisering av faget. Dette skaper ulike forutsetninger for å drive kroppsøvingsundervisning mellom skolene. Flere informanter peker på at de selv er bevisst på å skaffe utstyr som fellesskapet skal kunne få nytte gode av. Ofte handler dette om å gjøre prioriteringer om innkjøp eller anskaffelse av utstyr.

Styrker og svakheter

Et kvalitativt design ble ansett som mest hensiktsmessig for å kunne svare på denne problemstillingen som omhandler avdelingslederens refleksjoner omkring begrepet livsmestring innen kroppsøvingsfaget, ettersom forskningen ønsker informasjon om virkeligheten gjennom ord eller språk (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 89). I forkant av datainnsamlingen ble egen forståelse og forventninger skrevet ned for å ha en refleksiv tilnærming til egen påvirkning av forskningen. Personlig refleksivitet, altså hvordan forskeren som person kan være med på å påvirke forskningen er et viktig element i forskning. Prosessen hvor forskeren reflekterer over egen rolle som forsker og dermed egen subjektivitet i interaksjon med deltakerne kalles for refleksivitetsprosessen (Altheide & Johnson, 2011; Glesne, 2011; Kvale & Brinkmann, 2015; Lincoln & Guba, 2000, referert i Postholm & Jacobsen, 2018, s. 108-109). Studien er basert på intervju med fire avdelingsledere som er ansatt på fire ulike skoler i samme kommune. Funnene gir innblikk i avdelingslederens tanker og refleksjoner. Likevel er ikke er utvalg på fire avdelingsledere nok til å gjøre generaliseringer.

Konklusjon og videre forskning

Resultatene fra studien kan bidra til økt forståelse om avdelingsledernes rolle tilknyttet kroppsøvingsfaget. Funnene viser at skolene har svært ulik praksis for hvordan livsmestring som tverrfaglig tema arbeides med i skolen. Samtidig viser studien at avdelingslederne har varierte oppgaver og en noe uklar definisjon av sin yrkesrolle. Det er også gjort funn som

tyder på at avdelingslederne har variert begrepsforståelse om livsmestring som begrep. Funn viser at rammefaktorer spiller en stor rolle for hvordan ledelsen kan legge til rette for planlegging og organisering av kroppsøving, og flere informanter peker på at dette kan påvirke hvordan livsmestring som tverrfaglig tema praktiseres i faget. Samtidig trekkes tidsaspektet frem som en utfordring for dagens skoleledelse.

Funn peker på at avdelingsledere i varierende grad prioriterer arbeid tilknyttet undervisning i kroppsøving. Timeantall i kroppsøving og målbarheten i andre fag (nasjonale prøver) blir nevnt som faktorer for at andre fag muligens blir prioritert i større grad. Informantene mener likevel kroppsøving er et stadig viktigere fag i skolen, særlig knyttet til arbeid med helse, og for å kunne mestre det livet som kommer.

Videre studier bør undersøke hvordan avdelingsledere kan komme tettere inn på undervisning i kroppsøvingsfaget. Tidligere studier og forskning peker på at mellomlederen er en uutnyttet ressurs i dagens skole, der store deler av arbeidstiden går til administrativt arbeid. Forskning og funn i min studie peker på at avdelingsledernes arbeidsoppgaver varierer i stor grad. Nå er dette et begrenset utvalg, men fremtidige studier kan se nærmere på hvordan mellomlederen kan få en klarere jobbdefinisjon, slik at både administrativt arbeid og pedagogisk oppfølging blir ivaretatt på en god måte.

Litteraturliste

- Aas, M. A. & Vennebo, K. F. (Red.) (2021) *Ledelse av profesjonelle læringsfellesskap i skolen*. Fagbokforlaget.
- Brattenborg, S. & Engebretsen, B. (2007). *Innføring i kroppsøvingsdidaktikk*. Cappelen Damm Akademisk.
- Drugli, M.- B. & Lekhal, R. (2018). *Livsmestring og psykisk helse*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Ertsås T. I. & Irgens E. J. (2012). *Teoriens betydning for profesjonell yrkesutøvelse*. I Postholm M. B. (red.). *Læreres læring og ledelse av profesjonsutvikling* (s. 195-215). Fagbokforlaget.
- Garmannslund, P, E., Andresen B, B. & Neset T. (2011). Økt kompetanse – bedre læring: En analyse av innholdet i opplæringstilbudene i strategien «Kompetanse for kvalitet – strategi for videreutdanning av lærere». *Oxford Research*.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/verdier-og-prinsipper-for-grunnopplaringen/id2570003/>
- Lauvås, P. & Handal, G. (2000). *VEILEDNING og praktisk yrkesteori* (5. Utg). Cappelen Akademisk Forlag
- Norsk Senter for Forskningsdata. (2022). *Samtykke og andre behandlingsgrunnlag*. <https://www.nsd.no/personverntjenester/oppslagsverk-for-personvern-i-forskning/samtykke-og-andre-behandlingsgrunnlag/>
- Nordahl, T. (2017). *Profesjonelle læringsfellesskap, kjennetegn og muligheter*. Hentet fra: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:n8P2t-iEDI8J:https://www.inn.no/content/download/104663/1663964/file/Thoms%2520Nordahl.pdf+%&cd=3&hl=no&ct=clnk&gl=no>
- NOU 2008: 13. (2007-2008). *Kvalitet i skolen*. Kunnskapsdepartementet
- Paulsen, J. M. (2019). *Strategisk skoleledelse* (1. utg). Fagbokforlaget.
- Postholm, M. B. & Jacobsen, D. I. (2018). *Forskningsmetode for masterstudenter I lærerutdanning*. Cappelen Damm Akademisk.
- Skilbrei, M-L. (2019). *Kvalitative metoder: Planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*. Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. Utg). Gyldendal.
- Utdanningsdirektoratet. (2019). *Hva er nytt i kroppsøving?* <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagspesifikk-stotte/nytt-i-fagene/hva-er-nytt-i-kroppsoving/>

Utdanningsdirektoratet. (2020). *Læreplan i kroppsøving (KRO01-05)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/kro01-05?lang=nob>

Vedlegg

Vedlegg 1: Godkjenning fra Norsk Senter for forskningsdata

Vurdering

Referansenummer

659087

Prosjekttittel

Avdelingslederens forståelse av livsmestring og sosial læring i kroppsøving

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskulen på Vestlandet / Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett / Senter for fysisk aktiv læring

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Åse Nylenna Akslen, anak@hvl.no, tlf: 93064153

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

[Fredrik Moldestad, fredrik.moldestad@hotmail.com](mailto:fredrik.moldestad@hotmail.com), tlf: 94439394

Prosjektperiode

16.08.2021 - 16.05.2022

Vurdering (1)

21.10.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 21.10.2021, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

For studenter er det obligatorisk å dele prosjektet med prosjektansvarlig (veileder). Del ved å trykke på knappen «Del prosjekt» i menylinjen øverst i meldeskjemaet.

Prosjektansvarlig bes akseptere invitasjonen innen en uke. Om invitasjonen utløper, må han/hun inviteres på nytt.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 16.05.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art.

6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20). NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å [lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema](https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema)

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Avdelingslederens innflytelse på kroppsøvingsundervisning og forståelse av livsmestring i faget

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å se på hvordan avdelingsledere arbeider med livsmestring kroppsøvingsfaget. Samtidig ønsker jeg å finne ut hvilken innflytelse avdelingsledere har på kroppsøving som fag i skolen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Prosjektet er en del av en masteroppgave som skal leveres i midten av mai 2022. Formålet er å kartlegge avdelingslederens innflytelse på elementer i kroppsøvingsfaget og se dette i lys av relevant teori.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskulen på Vestlandet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

For prosjektet har jeg satt kriterier til informantene om at vedkommende må ha vært avdelingsleder i minimum fem år på grunnskole. Til sammen skal jeg intervju totalt fire avdelingsledere på fire ulike grunnskoler.

Hva innebærer det for deg å delta?

Metoden som benyttes i prosjektet er individuelle semistrukturerte intervju. Intervjuet vil vare i omtrent 20 - 30 minutter, og være delt inn i fire hovedtemaer.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene beskrevet i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun jeg som vil ha tilgang til opplysninger. Dette lagres på privat datamaskin og vil bli slettet etter bruk.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres underveis i prosjektet, mai 2022. Ved prosjektslutt og innlevering slettes alt av datamateriale.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,

- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskulen på Vestlandet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Høgskulen på Vestlandet ved Fredrik Moldestad (Student), fredrik.moldestad@hotmail.com, 944 39 394.

Høgskulen på Vestlandet ved Åse Nylenna Akslen (Veileder), Ase.Nylenna.Akslen@hvl.no, 930 64 153

Vårt personvernombud (Høgskulen på Vestlandet): Trine Anikken Larsen, Trine.Anikken.Larsen@hvl.no, 555 87 682

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med: NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Samtykkeerklæring

Jeg har lest og forstått informasjonen over og gir mitt samtykke til å delta i intervju. Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektslutt 16. mai 2022.

Sted og dato

Signatur

Vedlegg 3: Intervjuguide

Intervjuguide

Introduksjon

- A. Presenterer meg selv og hvorfor jeg ønsker å gjennomføre prosjektet.
- B. Gjør deltaker oppmerksom på anonymitet og at alt datamateriale slettes etter bruk.
- C. Innhenter samtykke.
- D. Blir enig om tid til rådighet.
- E. Starter lydopptak

Intervjuet

Begrep og arbeidsmetoder

1. Hva legger du i begrepet livsmestring?

- Hvordan kan kroppsøving som fag fremme dette?
- Hva tenker du om økt fokus på begrepet livsmestring?
- Hvordan har ledelsen og lærerne arbeidet med de nye tverrfaglige temaene?

Stikkord: Samarbeid?

Skolens og ledelsens rolle og påvirkning

2. Hvilken rolle har skoleledelsen for undervisning i kroppsøvingsfaget?

- Hvordan er du med på å påvirke det som skjer i kroppsøving?
- Hvordan arbeider skoleledelsen for å legge til rette for kroppsøvingsundervisning?

Stikkord: Ressurser, utstyr, tid, kompetanse, veiledning, tilgang på areal, profesjonelle læringsfellesskap.

Egen erfaring og synet på faget

3. Kan du fortelle litt om egen erfaring med (kroppsøving som fag) på grunnskolen?

Ledelsens kultur og betydning

4. Hvor tett er skoleledelsen på det som skjer i kroppsøvingsfaget på grunnskolen?

- Hva har dette å si for utviklingen av faget?
- Hvilken betydning mener du ledelsen har for kulturen i kroppsøvingsfaget?
- Hvordan diskuteres faglige spørsmål tilknyttet kroppsøvingsfaget? Når?

Stikkord: Profesjonelle læringsfellesskap, samarbeid, møter

Avslutningsspørsmål:

- Er det noe du ønsker å legge til?

Avslutning

- Stopper lydopptaker
- Spør hvordan det opplevdes å bli intervjuet.
- Takker for deltakelse